

S R Đ

God. III.

Dubrovnik, 16. Septembra 1904.

Br. 16. i 17.

ZMAJ JOVAN JOVANOVIĆ.

1833—1904.

(Biografija).

— P. —

Novom Sadu, u svoje doba naj znatnijem vojvodanskom mjestu i za dugo vremena centru srpske knjige, bila je dosuđena ponosna čast, da u nemu koncem novembra g. 1833. ugleda vidjelo naj plodniji srpski pjesnik — Zmajova. Otac mu je bio plemić Pavle Jovanović, čovjek blaga obličja i čudi, dobro vaspitan i više godina senator, a poslije i gradski načeonik u Novom Sadu. Majka mu je bila Marija od čuvene porodice Gavanskove iz Sentomaša, uvidavna, blaga i razložita ženska glava, koja je malom Jovanu, netom je nogom stanuo, znala usaditi istine, plemenite i uzvišene osjećaje i pjesnički mu odgajati i srce i dušu, baš, štono riječ, »kako carski vaļa i trebuje«. Tome majčinu vaspitańu zahvaljuje srpski rod u Boga divan dar — Zmaja, pjesnika u pravom, čistom i plemenitom smislu te rijeći, pjesnika iskrenosti, puna rijetke umilatosti i duševne finoće. Otac mu, tetka Mika, prota Đorđe Vuković, gradski načeonik Gavrilo Polzović i mnogi posjetnici Jovanovićeve kuće često su malome Jovanu, na njegovo molakańe, diktovali narodne pjesme, a on ih je, kako je kasnije sam pričao, prosto gutao. Već u to doba počiće u njemu ljubav prema pjesmi i srpskom narodnom blagu, te je tim i nehotice krenuo, još dijete, stazom, koja je i učitelja mu Branka dovela do Par-nasa. Tome malome kolu porodičnih poznanika, što je u duši našega Jovana pirio narodne osjećaje i ljubav prema prostom narodu, moramo zahvaliti onog Zmaja, koji je u svim prilikama slavio sve što je srpsko i vječito bio na braniku srpskih prava,

čeličeći pjesmom klonule i zamjeňujući pale borce za narodnu stvar. Mnogo prije no je ušao u školu, Zmaj je znao čitati, a marljivo je čitao sve što je dobavio. Harakteristično je, da je naj većma volio pjesme, koje radi iznakažena jezika češće nije ni razumijevao, pa, i ako nikad nije odvajao u pamćenju, mnoge je stihove iz ondašnjih kalendara, »Letopisa« i »Zabavnika«, znao na izust.

Zmajevu ljubav prema pjesmi i rodu blagoslovio je srpski velikan-pjesnik Sima Milutinović — Sarajlija. G. 1840., kad je Jovanu bilo sedam godina, svrnuo je Sima u pohode Jovinim roditeljima. Oprštajući se zatim s domaćinima, htio je pozdraviti i maloga Jovu, ali nega nigdje u stanu. Iza duga tragaњa, nađoše ga u zakutku, gdje spava. Roditelji ga htjedoše probuditi, ali Sima tek što mu cijelovom dotakne čelo i uskliknu: »Da Bog da bio pjesnik!« I ta se proročka žela auktora »Srbijanke« ispunila. Jovan Jovanović, radi bogatstva tvaralačke moći, postao je jedan od naj simpatičnijih srpskih pjesnika. Pavle Jovanović, opazivši u sinu osobite duševne vrline, ne požali ni truda ni troška, da ga izuči u svjetskim naukama, kako se je negovu staњu pristojalo. Jova je u mjestu rođenja svršio osnovnu školu i dva gimnasijska razreda, pa je gimnasijsje nastavio u Halašu, a dovršio u Požunu. U tim krajevima upoznao je dobro mađarsku pojeziju, koju je kasnije onako vješto znao presaditi u srpsku bašću. Svršivši gimnasijsje, oda se, ugadajući očinoj želi, pravnim i državnim naukama u peštanskoj, praškoj i bečkoj universitati, ali negova narav, koja je voljela prirodu i htjela biti uvijek od pomoći svome bližnjemu, nukala ga je na učenje prirodnih nauka, pa je on ujedno slušao i predavaњa na medicinskoj fakultati. Pošto redovno svrši pravne nauke, vrati se u Novi Sad. Tu ga zateče ustavna godina 1861., kad se je varoškim vlastima priznalo staro pravo, da mogu birati svoje zvaničnike. Novosadski magistrat tad je bio u čisto srpskim rukama. Dični vođa srpskoga naroda dr. Svetozar Miletić bio je gradski načeonik, Jakov Ignatović veliki biženik, Laza Kostić senator, a našega Zmaja jednoglasno izabraše za podbiženika. Ali Jova ne ostade na tom mjestu ni godinu dana, zahvali se na službi i pred se srpskoj knizi i svome »Javoru«. U tu godinu pada i jedno Zmajevi junačko djelo. Kad je vatra

У Н И В Е Р З И Т Е Т С К А Б И Б Л И О Т Е К А
harala po Novom Sadu, među drugim, što su gasili, bio je i Zmaj. Na zapomagaće jedne majke, da su joj djeca u plamenu, skoči Jovan u vatru i iznese ih zdrave i čitave. Tom prilikom, sjem zahvale, spjevao mu je hrvatski pjesnik I. Trnski jednu pjesmu.

God. 1861. slavio je dični Zmaj svadbu s lepotom djevojkom iz Novoga Sada, Ružom Ličaninovom. Toj svadbi srpski narod duguje u Boga divne »Đuliće«, to jevandeљe čiste, blažene, srpske ljubavi. Kako je u to doba Tekelijin zavod u Pešti ostao bez upravnika, Matica Srpska izabere Zmaja za nadzornika, te on kreće u Peštu. Tu je već razvio svu svoju djelatnost u omladinskom pokretu, prikuplajući omladinu u đačko kolo »Preodnicu«, kojoj je on bio na čelu. Ujedno je tu mogao udovoljiti svoju davnu želu: učeće medicinskih nauka. Kad je g. 1866. narodni div Sv. Miletić pokretao »Zastavu«, koja eto četrdeset godina stoji na braniku srpskih svetiњa, Zmaj ga je iz Pešte potpomagao i sokolio u toj zamisli, pa u herojskoj borbi vojvodanskih Srba nije ni za čas sustao. God. 1870. bi proglašen doktorom cijelokupne medicine i dode u Novi Sad, da tu sred svoga naroda počne liječničku praksu. Od toga doba sretamo ga kao liječnika u više mjesta: u Pančevu, u Karlovacima, u Futogu, u Kamenici, u Biogradu i u Beču. U Pančevu mu udes zada neprebolan udarac, tu mu u naj bolež naponu izdahne ljuba Ruža. Ojađeni pjesnik sav čemer svoga srca prelijje u »Đuliće uveoke«. U to ga pozvaše u Biograd za dramaturga Narodnoga Pozorišta s izričitom napomenom tadašnjega ministra Vasićevića, da se pored dramaturgije može baviti i liječništvom. Radi nagomilanih posala u pozorištu, Zmaj je brzo uvidio, da ta služba nije za njega, morao je biva zapustiti ili dramaturgiju, ili liječništvo, te se zahvali i ode u Beč, da se oda liječničkoj praksi, srpskoj knizi i akademskoj omladini. Po tome svrne u Zagreb, i tu je, čašćen i poštovan, vas predan svome »Nevenu«, dočekao veliko slavlje: pedesetu obletnici pjesničkoga rada. Vascijeli narod srpski odao mu je tom prilikom svoje duboko počitaće. Lańske — 1903. godine — navršio je sedamdeset godina života, širom Srpskstva bila mu je i sedamdeseta obletnica dostoјno proslavljena. Proslaviše ga i braća na tužnom Kosovu, što vječito strepe pred arnautskim hangarom, i Srbi

www.univijet.hr preko Océana, u slobodnoj Americi. Pod konac života nastani se u životisnoj srijemskoj Kamenici, tu je, predan pjesmi i Srpčadi, neprestano radio na napretku i bolitku srpskoga roda. Dneva 1. juna ispusti svoju plemenitu, patničku dušu. Uz ogromino saučešće vascijeloga Srpstva sahraniše ga na kameničkom groblju, na visu blizu glavnog druma što vodi u Irig, u blizini rake slikara i kњiževnika Novaka Radonića. Natpis »† 1. јуна Чика Змај Јова 1904.« na običnom drvenom krstu bićeži humak, gdje leže zemni ostaci srpskoga pjesnika, koga je narod toliko volio

МУДРЕ ИЗРЕКЕ.

— X. —

1. Кад чељаде остари, треба да се чисто носи.

Вовнагр.

2. Пробитачност је крости тако очевидна, да је и злосретници слиједе користи ради.

Исти.

3. Мир прави народе сретније а људе слабије.

Исти.

4. Највећи министри били су они, које је срећа била ставила најдаље од министарства.

Исти.

5. Знаност планова састоји у предвиђењу потешкоћа извршења.

Исти.

6. Прекомјерна растресеност и прекомјерно учење једнако троше дух и чине га неплодним; у опће дух напрегнут, уморен, не може се подићи на смјели лет.

Исти.

7. Охоли људи често су присиљени од своје узноситости да живе с особама, чије их само присуство понизује.

Томазео.

8. Природа је храм, где се кад и кад чују некакве збуњене ријечи живијех поклоника. Ту човјек пролази кроз дубраву знакова, који га мотре пријатнијем погледима.

Бодлер.

STRAMPUTICAMA NA PUT.

Igra u tri dijela
za večerni posjed¹⁾.

Lica:

Antun, otac Kate Male i muž²⁾ Jelin.
Cvijeta, žena³⁾ Nikova i majka Pera Maloga.
Ivo, liječnik.
Jele, žena Antunova i majka Kate Male.
Kate Mala, kći Antunova i Jelina.
Miho, djetiće⁴⁾.
Niko, otac Pera Maloga i muž Cvijetin.
Pero Mali, sin Nikov i Cvijetin.
Slave, žena Vlahova.
Stane, djevojka⁵⁾.
Vlaho, muž Slavin, vlastelin Dubrovački.

DIO PRVI.

Pojava I.

Vlaho i Niko na Brsaļam¹⁾.

Vlaho. O Niko!

Niko. O Gosparu Vlaho, sluga vam sam! I vi na Pilama!?

Vlaho. Evo me malo da vidim more. — Da, reci mi, što si se osamio i nešto zamislio?

Niko. Imam baš nešto preko glave.

Vlaho. Da, da! Ne ču te ometat...

Niko. Pače me posjetujte. Htio sam baš doć do vas; ma kad sam vas srio, ako vam nije žao, govorieu vam ovdje na putu.

¹⁾ Sijelo. ²⁾ Muž je u Dubrovniku jedino *suprug, zaručnik*. ³⁾ Žena je *supruga, zaručnica*. ⁴⁾ Djetiće znači *poslužnik, momak*. ⁵⁾ Djevojka je *poslužnica*.

⁶⁾ Brsaļe zovu u zagradu Pilama neku poljanicu blizu vratâ od grada ispred kafane.

Vlaho. Dobro došo u mene kad hoćeš; ali, ako ti je
drago ovdje, govori, ja te slušam.

Niko. Hvala vam, gosparu Vlaho! Kad je tako, čujte
me! — Ne znam što će s onijem mojim vrtoglavcem!

Vlaho. S Perom Malijem?

Niko. E da! Začurio¹⁾ je za Katom Malom Antunovom.
Ludorija²⁾! Sad kad je digo miso s glave i svršio nauke, mogo
bi odahnut i malo použivat bez brige. Aja, neće; nego hoće
da se uprti u svijet³⁾, netom je zenuo.

Vlaho. Načuo sam i ja nešto o toj stvari.

Niko. Ah, što mu ja ne govorim! Nukujem ga, svjetujem,
prikričivam, a napokon i molim; pa sve zaludu.

Vlaho. Eh moj Niko; mlada čelad hoće da okušaju svijet
po svomu opitu⁴⁾; hoće da sve taknu prstom.

Niko. E, e! I ja sam bio neposlušan; i ja sam se griješio
ijedeći svoga pokojnoga čáče⁵⁾; ali ovaki, kakav je sadašnji
naraštaj, po Boga ja nijesam bio.

Vlaho. Dakle i ti si *laudator temporis*

Niko. To ne; rekoh sam vam. I ja sam bio mlad i
zelen

Vlaho. Moj dragi, stara je i jako mudra ona riječ, da
unuk osveti djeda, jer sin ne zna što je očino sree; istom se
domišla što je to, kad postane otac.

Niko. E, e! Kako je lijepa!

Vlaho. Ma što ćeš sad? Vaļa ti smirit sina, da ti se ne
odmeće.

Niko. E, nemam nego nega jednoga; a moja Cvijeta, vi
znate, sved na lijecima kost i koža ne da mi živa
mira, da ovo što prije sklopim. Ma kako će?

Vlaho. I ja ti mogu štogod vaļat.

Niko. Velika vam hvala, gosparu Vlaho!

Vlaho. A nuti! Naj bole bi ti Ivo mogo ovu stvar uputit;
on je Antunov prijatelj i domaći mu liječnik. Govori s njim.

¹⁾ Začuriti znači *zaludjeti, izgubiti pamet*; a to se upotrebljava kad se muški
za ženskom zanese i u nju zađubi. ²⁾ Ludoriju je u Dubrovniku ludo čelade.

³⁾ Uprtit se u svijet fraza je Dubrovačka i znači *oženit se*. ⁴⁾ Opit(a) je
iskustvo. ⁵⁾ Čáče je u Dubrovniku što po selima čáća, otac.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
Niko. E baš! Dobra vam je ta! Ako Ivo ushtije, može mi naj više pristat na dobro. Ja mislim da nema nikakve zapreke. Što se vama čini?

Vlaho. I ja sam s tobom, ako ne bi što politika omela.

Niko. Pače imate razlog! Vidite, ja se nijesam ni stavio te hudobe paklene! Pero Mali je *Srb*, a Kate Mala *Hrvatica*, jer joj je otac vas u Hrvastvu. E, vi znate Antuna!

Vlaho. Uh, uh, uh! Da, da! Otkad se naša stara narodna stranka u Dubrovniku razmetla, i razlučili se Srbi i Hrvati, uz nemirila se rodbina, prijatelji se posvadili, a znanci otudili.

Niko. Prostite, gospodu Vlaho, ma je baš u narodnoj stranci bio zametak svega jada. Iz ne su se izlegli Srbi i Hrvati; iz početka su bili složni, pak su se svadili i razlučili. Ma recite mi po duši, što će Dubrovniku i Srpsvo i Hrvatstvo, kad je on viši nego sve to?

Vlaho. Eh polako, moj Niko! Dubrovnik je bio i bitisao, i ostavio za sobom lijep trag. On je sad u vlasti povijesti za minulo vrijeme. Ali govoreć o sadašnjosti, Dubrovnik po jeziku pripada narodu srpskomu i hrvackomu. Dakle treba da uleti u jato. I Mleci¹⁾ su bili veliki i mnogo veliki, a zlamenitiji nego sva današnja ujedinjena Italija; pa sad su prosti grad kraljevine Italije; i rodolubni Mlečići²⁾ to ne žale.

Niko. A ja žalim u velike da je Dubrovnik toliko nisko panuo. Něgda je bio na glasu učen i pitom grad: plivô u svakoj obilnosti; bio je evijet slovinskoga kňiženstva pomoću talijanske kulture; a sad?

Vlaho. Ako to žališ, to je drugi poso. Imaš pravo, dosta smo dužni talijanskom jeziku.

Niko. Eh, pa dobro; a ova nova politika ide da iskorjeni i trag talijanskom jeziku. A da nije bilo Talijanstva, što bi mi Dubrovčani bili?

Vlaho. Ako govorиш o davnjem Dubrovčanima, imaš razlog; ali mi današnji isti smo kô i ostali narod. Može bit da nam je prešlo u krv nešto od stare skladnosti i latinske pito mine; ali to nije naša hvala. Pa da je sve kako ti govorиш,

¹⁾ Pravilni oblik jest *Mleci* (Mletaka, Mlecima, Mletke); a nepravilni *Mletke* (Mletaka). ²⁾ Mlečići (Mlečića) su *Veneziani*; a ne *Mlečani* i još što gore.

У Н И В Е Р З И Т Е Т С К А В И Б Л И О Т Е К А
nema razloga da se odbijamo s toga od ostalog naroda, jer kad bismo to učinili, mogla bi nam se s razlogom namijenit ona priča o pogospodenoj kćeri, kad je kupovala u oca piladi, pa ga pitala: *Po sto, Vlase, kikos?*

Niko. To je drugi posao; ma kako se nećeš odbijat od mahnitaca! Imat u sebe doma veliku talijansku kulturu i njezin svjecki jezik, pak se od svega toga otresat; to je radit divlački.

Vlaho. I tomu ima lijeka. Zakonitijem putem može se iskati, da se u učionicama uči malo više talijanski. Mjesto toga vi upadate u grijeh protivni nego je onaj tijeh tobožnijeh goniča talijanskog jezika, i suviše postajete smiješni, jer se proglasujete Talijancima i sastavljate neku vašu *Legu*. Talijanci Dubrovčani!... Pa da ti pravo rečem, moj Niko; ako mi našoj djeci dobra želimo, kakve su sad prilike, dobro bi bilo da uz talijanski uče i druge svjecke jezike.

Niko. Ali svakako, gosparu Vlaho, da je talijanski prvi, jer ja ne bih nigda mogao poreći za nas prvenstvo talijanskomu među jezicima.

Vlaho. E moj Niko, ti si u njoj zaљubljen kako sv. Antun u prasca¹⁾; ali važa gledat što je narodu korisno, i u opće narodnoj stvari.

Niko. Kakav narod? Mi Dubrovčani nijesmo ni Srbi ni Hrvati. To nikako!

Vlaho. Moj dragi Niko, razdaleko smo ja i ti. Jest, Dubrovnik je prilično odvojio u povijesti od ostalih naših grada; ali je i on, kako što su i oni, dio naroda srpskoga i hrvackoga, govori isto kako Srbi i Hrvati. Ovako bi imali mislit svi pravi Dubrovčani i bit složni; ali žalibog ima sad u našem gradu dva puka²⁾, Srbi i Hrvati, koji su protivni jedni drugijem na svoju štetu a na tuđu korist.

Niko. To vam je sve uneseno, jer se zna stanovito, kad je potreba činit *propagandu*, da u Dubrovniku nije samoniklo ni Srpstvo ni Hrvastvo. *Propaganda* se za nešto čini ondje, gdje toga nema. U Srbiji nije potreba nikoga obraćat na Srpstvo, ni u Hrvackoj na Hrvastvo.

¹⁾). Riječ narodna o sv. Antunu pustinjaču, koji je milovio svine.

²⁾) Ovako upotrijebljena riječ *puk* znači u Dubrovniku *stranka*. Govori se pak da svak ima dva *puka*.

У Н И В Е Р З И Т Е Т С К А В И Б Л И О Т Е К А
Vlaho. E moj Niko, da se to dobro razumije, važa iz daleka zači. Dubrovčani su isti narod kao Srbi i Hrvati; ali se u starije vrijeme isti jezik nazivao različito, a to ne jer je bio različit, nego jer su različite države bile istoga jezika i naroda. U državi hrvackoj zvao se hrvacki; u srpskoj srpski; u republici dubrovačkoj ni jedno ni drugo nego naški, a kćinževno slovinski; u kraljevini bosanskoj bosanski....

Niko. Prostite da vam presijecam riječ. Tako je bjele od dana, da su Dubrovčani Dubrovčani, a nijesu ni Srbi ni Hrvati.

Vlaho. Polako, nijesi me razumio. Dubrovčani su isti narod kao Srbi i Hrvati, samo svoj narod i jezik zovu drugčije.

Niko. Baš kad ste spomenuli ime jezika, meni se čini, da Hrvati imaju razlog kad se tuže što im se nameće u knizi i učionici da zovu jezik *hrvacki* ili *srpski*; jer Srbi u Crnoj Gori, u Srbiji i gdje god su o sebi, ne će da ga zovu nego samo srpski. Tako ne će doći nigda do slogue.

Vlaho. E moj Niko, to je lasno razumjet. U Crnoj Gori, Srbiji i drugovdje, gdje Srbi gospodaju, zovu jezik samo *srpski*, jer nema među njima Hrvatâ, da ištu svoje pravo; a među Hrvatima ima Srba, koji hoće i svoje ime. Eto, to ti je sve!

Niko. Tako Hrvati nijesu nigdje sami i svoji.

Vlaho. A što ćeš? Tako ti je realno staće ovoga pitaњa. No i Hrvati u Hrvackoj zovu svoj jezik samo *hrvacki* u upravi i sudovima, i gdje god mogu i gdje su sami, a za knigu i učionicu žele pridjeljavaju hrvackomu i srpski naziv, da je tako pravo i Srbima; pa sve je to prelazno, jer biće jednom i jedno ime jeziku za sve južne Slovene, kao što je u Italiji *toskanski* postao *talijanski*. Ma treba čekat. Strpljen, spasen.

Niko. Biće tako kako govorite za Srbe i Hrvate i njihove svade; ali mi smo ipak nešto drugačiji, a kažem s ponosom i boji, i ako smo isti.

Vlaho. U ime Boga! Ali podi ti osoli neke glave, moj Niko! — Nego povratimo se na ona dva puka u našemu gradu. Da nema ta dva imena, Srb i Hrvat, našli bi što treće: liberalac, konservativac, radikalac, i još može bit štogod.

Niko. Jest, baš je tako! A da uskrsne Gundulić, kako bi se snebio, što se sad zbiva.

Vlaho. A sad po Osmanidi jedni hoće da je Givo¹⁾ bio ovako, a drugi onako.

Niko. To su ti neki *busolotiste*, ali im igra ne može nikako da izide.

Vlaho. No svakako Givu su Srbi naručniji nego Hrvati.

Niko. I meni se čini.

Vlaho. A gdje ti je ona, da su Giva na spomeniku učinili bećkijem barunom. Tako mu je ondje štit ukresan. Jadna nevojo!... Na što je spanuo naš Givo, dika svega naroda, vlastelin i knez dubrovački!

Niko. To je naj maće, gospodu Vlaho; lasno je to otuć.

Vlaho. Jest, jest, ali nas jako vrijeda ta svetogrdnost.

Niko. Razumijem vas, gospodu Vlaho!

Vlaho. Proti trećemu trebalo bi da slogan ojačamo, ali kako ćemo, kad se u svašto u nas sad zabija politika. Razdjelene su i prodaje; pa Srb ne će da kupuje u Hrvata, ni Hrvat u Srbu.

Niko. Kako ne! Pa su i crevljari na dva puka razlučeni i ostali radnici; za to imamo i dva radnička društva.

Vlaho. I komardari²⁾ su razdvojeni.

Niko. I ribari i vinari; sve je pošlo vražnjem tragom!

Vlaho. A što govore popovi i fratri?

Niko. Što hoćete da vam rečem! I popove je zanjela ova izvańština, pak su svi gotovo na hrvackoj strani; no ima među njima i Srbâ, a ima ih i u našemu Gabinetu³⁾. Mala Braća⁴⁾ još se opire žle i gore Dubrovačkijem štapom današnjoj navalji, a Fratri Bijeli⁵⁾ su Hrvati. U Rozariju⁶⁾ sad gotovo i nema Dubrovčanâ. Tu su redovnici iz Dalmacije⁷⁾. Ali im zaluđu muka! Naš grad ima snagu prisvajaća, pa će se i ti došlaci malo po malo pripitomit i prometnut se u Dubrovčane.

¹⁾ Givo je Gunduliću pravo ime, jer se on sam tako potpisivao; a ne Ivan ili Jovan, kako ga krste u književnosti.

²⁾ Mesari. Komarda mesarnica, komardari mesari, špaňolskoga su izvora (camarda = prodaja).

³⁾ Gabinet je političko društvo autonomaško (talij.).

⁴⁾ Mala Braća su u Dubrovniku fraňevci.

⁵⁾ Fratri Bijeli su Domenikanci.

⁶⁾ Rozarije zovu manastir i crkvu dominikansku u Dubrovniku.

⁷⁾ Dubrovčani se ne smatraju Dalmatincima; a i puku prostome ne može to ime nikako da prione srcu.

Vlaho. Ma, dragi Niko, nemoj sve čevrlat¹⁾) o Dubrovniku i Dubrovčanima! Kako da ne može bit skladno čelade i rodožubno i iz drugijeh našijeh krajeva!

Niko. Jest, može! Ali kad to čelade postoji s nama, mi ga umijesimo po našu. Svi došlaci nakon malo vremena govore kako i mi, i ponašaju se na našu.

Vlaho. Da, jest! Sveđ zanose. Ne možeš ti pridošće²⁾ navrnut da ti govore kako i mi. Istom nihova djeca postanu u svemu Dubrovčani....

(čuje se mužika).

Ho, Ho! ne čuješ? Gdje je ovo mužika?

Niko. Rekli su mi da su obedvije na dvoru. Danas je čista srijeda, prvi dan od korizme, pa idu izgorjet karnevala³⁾.

Vlaho. A zbića, da, da! Jučer su bile završne poklade⁴⁾.
(približa se mužika).

Niko. Ovo je, gosparu Vlaho, *hrvacka*.

(prolazi mužika udarajući s *karnevalom* put Gruža, a za njom graja i pjevanje:

Živjela Hrvacka
I njezina prava!
Čuvala se izrodâ,
Izdajničkih glavâ!

—, —
Slava mu, slava mu,
Starčeviću našemu!
(i ost.)

(prošla je).

Vlaho. Jesi li čuo?

Niko. Blago si gluhomu!

Vlaho. Baš tako!

Niko. A jeste li vidjeli puka za njom?

Vlaho. E, e! da protrneš!

Niko. Pa barem da kliču Strosmajeru!

Vlaho. Nego komu?

Niko. A nijeste čuli? — Starčeviću.

Vlaho. Uh, uh, uh! Jadna nevođo! Baš se svijet ištetio, i ne cijeni više svoje prave rodožube, dobrtvore i preporoditele.

¹⁾ Blebetati. ²⁾ Sliveno od *pridošaoce*, a ovo je od *pridošalac* (advena).

³⁾ Slavnati čovjek, oličene poklade, što je običaj spaliti na čistu srijedu. Od tal. *il carnevale*. ⁴⁾ Istinski dogadjaj u Dubrovniku g. 1902.

Niko. Čujte ih kako viču i mahaju klobucima prama karnevalu.

Vlaho. A lijep im je uprav karnevô!

Niko. A nijeste opazili, da je karnevô upisani profesur Zore. Tako mi se barem čini.

Vlaho. Biće, duše mi; to mu je zanago satira od slijepih zavedeňaka, jer on sved predika slogu, narodno jedinstvo i brastvo Srbâ i Hrvatâ, pa mu zato govore da sjedi na dva stôčića.....

Niko. To je, kad je tako, on, jer karnevô uprav sjedi na dva stôčića. Jadnoga gospara Luka! Grehota da ga ovako grde i pomeću! E ma Hrvati su na n̄ nadrti¹⁾), jer je on u sreću Srb a bio je u hrvackijem redovima.

Vlaho. Zore je bio u narodnoj stranci, gdje je bilo mješta i Srbima; tu je bio i Budmani; a što je Srb, tu nema zla. On je starinom iz Konavala, pa ne može nego bit Srbin, a bićeš štio onu knižicu „Dubrovčani su Srbi“. Tu je čisto dokzano srpstvo konavosko. I kako u porodici neko je Petar a neko Pavô, tako je i u našemu narodu neko Srbin neko Hrvat.

Niko. Tako je to, gosparu Vlaho, ali ko će odolet zasećacima? Ma da mi je znat, ko ovo sve navija?

Vlaho. To ti je naj lašće. Jesi li prošio „Objavljenie?²⁾“

Niko. A ko od nas nije ono prošio?

Vlaho. E pa dobro, hitaš³⁾ li me sad? Ovo je stara krvarina.

Niko. Kako ne, nuti mene luda; ma meni se čini, da tijem postižu sve protivno nego što hoće.

Vlaho. Ali to oni u mržni ne razabiraju; pa kako su na profesura Zoru nadrti, da mogu kako negda, uprav bi ga živa i spalili.

Niko. Bi, bi, zanago.

Vlaho. E, e! da se smutiš.

Niko. Po tomu se vidi, da će vazda bit nesloge, kad su crkve po srijedi.

Vlaho. To bi sve prestalo, da je puk jak, pa da se ogluši nekijem sirenama.

¹⁾ kivni. ²⁾ *Objavljenie*, pjesničko djelo u tri dijela, pribrao Milivoj Strahinić 1899. ³⁾ Razumiješ.

Niko. Duhovnijem, je li, gosparu Vlaho?

Vlaho. Nijesu ni te sirene same, pa koje god vjere bile, te se mrde na slogu. Ima i drugijeh sirena i to svjetovnjeh, kojijem je naša sloga trun u oku.

Niko. Da, da! Razumijem vas, gosparu Vlaho; ma što ćete da vlasti učine?

Vlaho. Mnogo mogu, mnogo, moj Niko!

Niko. Mogle bi štogod vlasti, to je istina; ali nešto naši neprijatelji..... nešto naša ludost..... pa su im vezane ruke. Zato i danas mirno gledaju *karnevala* i ovu mješavinu.

Vlaho. Oh kako si mi mudro vrh sebe¹⁾! Imaš i razlog, ali mogô si dodat da je nekomu i bole što su gradani nesložni. Ma čudim se općini.

Niko. Imate razlog, *divide et impera*²⁾; a općina je, znate, vezanijeh rukâ... Ali kako bilo da bilo, i jačijeh je bura promahalo kroz naš Dubrovnik....

Vlaho. A grad se pročistio, kako nebo iza grmjavine i trijeskova.

Niko. Ta vam je *biblika*³⁾.

Vlaho. I ova me nosi. Hoćemo li u grad?

Niko. Kako vam je drago, gosparu Vlaho, a mi hajd'mo.
(upućuju se).

Pojava II.

Ivo i prijašnî (ispred sv. Vlaha).

Niko. A nuti Iva! Kud si to zaputio?

Ivo. Eto se smučem i ja. A i vi, gosparu Vlaho, na dvoru; s šetnje, je li?

Vlaho. E da! lijep je dan. (čuje se mužika). Evo se vraćaju.

Niko (osluškuje). Ne, ne; udara od amo (kaže put Pločâ⁴⁾). Ovo je srpska.

Ivo. A ne čujete graju?

Vlaho. Ma se ne razumije ništa.

¹⁾ Oprezan. ²⁾ Razdijeli pa vladaj. ³⁾ Kako iz sv. Pisma. ⁴⁾ Istočno zgrade grada Dubrovnika.

Ivo. Ne čujete? — Viču „živio profesur Zore“. Hrvati su ga pošli spalit u Gruž, a Srbi mu graju „Hosanna“.

Vlaho. Lijepo zajsto! Lani su izgorjeli Fabrisa, ovoga puta Zoru, a do godišta može i na mene doći red.

Niko. Neće nego na mene, ja sam im na zubu odavna, jer im ometam svud posle.

Ivo. Ah, da mi te vidjet na *civijeri*¹⁾ i na *berlini*²⁾!

Niko. U prst se ugrizô!

Vlaho. I tako se sve na svijetu bije; ma tešto³⁾ kad ima kogod da protestava proti sredovječnoj obijesti.

Niko. I te koliko ih je! Vidite mnoštvo!

(prolazi muzika udaračući; a za ňom graja i pjevanje:

Vesela je Srbadija,

Kad u gradu gajdaš svira.

Veselo Srbadijo!

Veselo hoj!...

—*—

Sa vrh Srđa vila kliče:

Zdravo, srpski Dubrovniče!

Veselo Srbadijo!

Veselo hoj!...)

(prošla je).

Vlaho. Što vam se čini, a?

Niko. Ako se sretu s onijem drugijem iz Gruža, pobiće se.

Vlaho. Hoće, hoće; ja ti jamac. Za to vam ja svijam rep, a i zastô sam. (Gleda na Zvonik).

Niko. Nemojte još, gosparu Vlaho, ne bojte se; a ne vidite puliciju? Pa su i žandari na dvoru; šetaju se s napalenjem svjećicama.⁴⁾

Ivo. Pogledajte časom niz placu, a ja sam se proskitô sve do Male Braće; da si ne ćeće pogonetat, koga nema na dvoru?

Vlaho. Koga? koga?.... A da! Pogledaj ti ovake! Nema ih baš.

Niko. E, e! Nema ih večeras ni u *karti od navegaña*⁵⁾; a sved su u večer po placi.

Vlaho. Imaju razlog što se čuvaju.

¹⁾ Nosila. ²⁾ Javna poruga. ³⁾ Tešto je tek što = nešto = talij. *manco male*.

⁴⁾ Bajuneti nataknuti. ⁵⁾ Geografske pomorske karte.

Niko. Ono se kriju; sram ih je što su opravili danas pobjed.

Ivo. Jest puška da je prah!

Vlaho. Nemojte sve ni na níih, jer *la prudenza non è mai troppa*¹⁾; za to ja slijedim níhov izgled, a kad ste u dvojicu, eto vas tamo, i sluga vam sam. — Nemojte me u subotu zaboravit, znate li?

Niko. Hvala vam, gospodu Vlaho, na ljubavi.

Ivo. Ma kako, gospodu? A ne znate da smo ulegli u post? Zamjerite se i vi. A još gore udara u oči ova vaša zabava u subotu, jer je ovo bijela nedjeљa rišćanska kako naše poklade, pa će nas ogrnut da smo se povlašili.

Vlaho. Ja, moj Ivo, nijesam ni gledao na kalendar. A kako bi bilo, da mi to krstimo kako „il carnevale di Milano“²⁾?

Ivo. Dobra vam je ta, a tad će bit u mene iza vas „il carnevalone di Venezia“³⁾.

Niko. Nikud bole! Ja ēu doč svakako.

Vlaho. Dobro da, vidjećemo! U toliko u subotu u mene.

Oba. Klańam vam se, gospodu Vlaho! Ne čemo mańkat⁴⁾ doč vas použivat.

(Vlaho ide).

Pojava III.

Niko i Ivo.

Niko. Ovo me Bog na tebe namjerio, jer sam nješto nemiran.

Ivo. Ma vidim te nješto zlovođna. Ili su ti, vraže, nervi?⁵⁾

Niko. I kakvi, da znaš!

Ivo. Za nerve nema ti bole nego u more.

Niko. Ah, jadan Ivo, ne stucaj!⁶⁾ Sad ēu u more, febrara mjeseca i po buri!

¹⁾ Opreznosti nije nikad vele (suviše). ²⁾ U Milanu po istočnom obredu svršuju se poklade nedjejom. ³⁾ Iza milaneških poklada u Mlecima se produžuju zabave, i tako se od posta okrne cijela nedjeļa dana. ⁴⁾ Izostati.

⁵⁾ Živei (uzrujani). ⁶⁾ Budaliti, brblati.

Ivo. A kako Ile!¹⁾

Niko. Hvala ti, duše mi! Neka drugi vrat lomi, ma ja ne ču. Nego imam te nešto zamolit.

Ivo. Sve što hoćeš; samo mi ne pitaj dinarâ, jer sam ti suh kô papar, a dužan sam do grla. Nikako isplutat. Nudio sam se Žuđelima²⁾ da ču se počifutit, a Vlasima³⁾ da ču se povlaštit, samo da mi plate dugove, pa ne će niko. Eh pâre su im draže od vjere!

Niko. I vazda si dobre vođe! Ma, čuj, zajmi mi se!

Ivo. Da, hajde da; reci mi što te mori?

Niko. Vjera, vjera!

Ivo. Što si udrio u *skrupule*⁴⁾?

Niko. Kakvi škrupuli i vjerovaće; ja ti govorim o vjeridbi.

Ivo. Dakle se vjeraš?⁵⁾

Niko. A ostavi, ne tuci⁶⁾; to moj Pero. Zaļubljen je kô zibo⁷⁾.

Ivo. U koga?

Niko. U Katu Malu Antunovu.

Ivo. Ko ti ne bi! Nije lud! Čestito i tebi i nemu!

Niko. Pa mi je na svrhu sve rekô i otkrio; a Cvijeta me progoni....

Ivo. Biće tu i tvoga masla; Kate Mala bogata, jedinica...

Niko. Mogu ti se mojijem Perom zaklet, da u to ulazim koliko Pilato u Vjerovaće.

Ivo. Čuješ ti take! A u Vjerovaće Pilato naj više ulazi; jer da je ukazô zube Žuđelima, ne bi smjeli ni pogledat na Isukrsta.

Niko. I sved si isti! Ma zajmi mi se malo i nazbij.

Ivo. Ala da, govoril!

Niko. Dakle slušaj. — Moj Pero nema mira ni pokoja; sve je zamišlen i mûči. A Cvijeta — to se razumije — poteže

¹⁾ Jedan građanin, te se i zimi u moru kupa. ²⁾ Židovi. ³⁾ Pravoslavni Srbi. ⁴⁾ Od talij. *scrapolo*, što je neznatni utez na jekarevijem mjerama; pa u prenesenom smislu to je grizodušje za sitnici. ⁵⁾ Lubakati prije zarukâ. ⁶⁾ Budaliti, brbjati. ⁷⁾ Zibo(a) je bilo neko davno vlastito ime u Dubrovniku, pa sad je općenito za svakoga koji je jako zaļubljen.

Лука Ћеловић
БЕОГРАД
Luka Ćelović
БЕОГРАД

WWW.UNILIB.RS

У Н И В Е Р З И Т Е С К А Б И Б Л И О Т Е К А за њ, i sve čevrla o Kati Maloj. Sad ti ne znam što će bit iza ove stvari.

Ivo. Što će bit? Ti si, moj Niko, učio nekada gramatiku. Znaš li došasto vrijeme glagola *lubit*?

Niko. Ma, jadan Ivo, ostavi lakrdije.

Ivo. Ja ću ti rijet¹). Došasto vrijeme glagola *lubit* jest *vjenčati se*².

Niko. Ma, uduni, molim te; nije meni do smijeha, nego čuj me. Bi li mi ti pristō na dobro i govorio s Antunom? Ti si mu prijatelj i domaći liječnik, pa možeš stvar lako uputit a i svršit.

Ivo. Čuješ li me! Ako nije drugo nego to, hoću drage volje. Znaš da je sved bio moj posō kresati³).

Niko. Ti bi se i mrtvu činio nasmijat!

Ivo. Dakle razumijmo se; ako ti sve dobro izvedem, da ćeš mi platiti dugove.

Niko. Ah jadan Ivo, ostavi šalu, i obećaj mi što te molim.

Ivo. Da, da, neka ti bude. A sad me pusti da podem za poslom; idem baš u gospode Jele Antunove.

Niko. Nikud bole prigode! Ma znaš, nemoj zaboraviti vidjet Antuna. A idem i ja s tobom malo do tamo.

(Idu).

Pojava IV.

(U Antunovoj kući).

Jele (čita knige), pak ulaze Slave i Cvijeta.

Slave i Cvijeta. O Jele, sve na zdravje!

Jele. Oh nuti ih! Ma veće je i vrijeme da se vidimo.

Cvijeta. Reci prije nego ti rečem. Da, kako si?

Jele. Prije sjedite, pak ćemo se tad razgovarat.

Slave. Baš ću dignut ovo zagrtača s mene. Vruće ti je ovđje.

Jele (zvoni). Stane, Stane!

¹) Reći. ²) *Vjenčati se* je u Dubrovniku *zaručiti se* (oženit se ili udati se).

³) *Kresati* je biti posrednikom (*kresaocem*) između muškoga i ženske.

Stane (ulazi). Što velite¹), Gospo²)?

Jele. Digni ovo robe s gospodâ.

Stane. Služiću vas (diže i izlazi).

Cvijeta. Da, sad mi reci, kako si?

Jele. Nijesam vam ništa dobro; trga me ona prokleta zaduha. Baš sam i rekla Antunu, da pošle po doktura³).

Slave. Jadna Jele, ti si zaledila, svedi si u kući. Izidi malo, prošetaj se; pak ćeš vidjet, da će ti bit boje.

Jele. Jadan ti meni boljinak! Starost i nemoć.

Cvijeta. Kakva starost i nemoć; reci lijenost. Da, što govorиш meni? — Starija sam od tebe i vazda na lijecima.

Slave. A ja Cvijeti mogu dat ruku. Nigda mi liječnik iz kuće ne ispada.

Jele. Jest, ma vas ništa ne duši. — Nego ne će vas uzne-mirivat s mojim jadima; nije skladno. Sad mi recite što je novo.

Cvijeta. Ovo blaženo vrijeme, kako eno ti u Vežači.

Jele. Nemoj mi samo na posjedu⁴) počet govorit o vremenu. Nema mi gore stvari, nego čut, kad mi ko dođe: „Ah jeste li vidjeli vremena! Da se čelade pomami“! Tako govorи, sestre moje, ko ne će ili ne umije bole.

Cvijeta. Kako mudruješ! Rekla bi da si od novoga narastaja; a vidiš, meni je drag o svacemu se porazgovorit, pa i o vremenu. Ja i Slave smo se malo prije susrele, pitale se za zdravle, pa je ončas⁵) došo red na vrijeme. I tako smo riječ po riječ do tebe dohmièlele⁶).

Slave. Ja će ti rijet, Jele, nešto novo.

Jele. Da, dobro! Čujmo!

Slave. Vas grad zna za ovu vjeru. Tvoja se Kate odviše mami.

¹) Ovdje (a to je po staromu smislu) *veliti* znači *zapovijedati*. I tako je običaj kazat u Dubrovniku. ²) U vokativu u Dubrovniku malo se inače čuje, nego sved *gospo*; a nigda *gospođo*, nego kad god *gospođa*. ³) *Doktor* (od lat. *doctor*) znači u Dubrovniku *liječnik*. ⁴) *Posjed* je u Dubrovniku što drugovdje *sijelo i posjelo*. ⁵) *Odma*. ⁶) U Dubrovniku se nameće *h* gdje ga i nema, pak se i izgovara; a nije tako u ostalijem krajevima štokavsko-jekavske jezične oblasti; dapače se je u tijem stranama *h* sasvijem izgubilo. Dakle u Dubrovniku govoriti se *hmiļeti* (miletii), *rihojla* (viola) i ost.

Jele. A Pero mali nimalo! Je li, Cvijeta?

Cvijeta. Pa pusti ih. Nihovo je vrijeme.

Jele. Ma rijeću ti istinu, bojim se hoće li ovo bit do svrhe. Moj Antun da dâ kćer Srbu! To će bit *Strmeļa*¹⁾ na devet.

Cvijeta. U jezik se ugrizla! Prava si zlogodnica.

Slave. E, e! Što mogu ovi vražji *partiti*²⁾!

Jele. Sad se, Slave, govori *stranke*.

Cvijeta. Ma prosti mi Bože, sad ovi novi jezik neko *moderno slavo* ne razumijem desetu.

Slave. Ma što je ovo, muka ti božja dala!? Sad ti se kogod ne će ni da javi s proklete politike. A što smo mi žene krive, ako nam se ludi gombaju?

Jele. To, moja Slave, niko skladan ne će učinit.

Cvijeta. A što vam se čini ono malo prije? Prvo jedna mužika, pak druga; a za nima buka, kô da nijesmo veće u Dubrovniku.

Slave. Kako u Čozi.³⁾

Jele. I gore čemo.

Stane (ulazi). Gospo! Evo gospoda⁴⁾ liječnika.

Jele. Dobro doš! Uvedi ga.

(Ulazi doktor Ivo).

Pojava V.

Ivo i prijašće.

Ivo. Sluga vam sam, gospe moje; čestito vam ovo malo lijepa vremena! Nebo je otvorilo oko, Bogu hvala!

Jele. A evo i nega s vremenom!

Cvijeta. Ma pusti ga. Danas je naravno govorit o vremenu.

Ivo. Da, ne ču, da! Pitaću vas dapače za zdravje. Dakle, gospo Jele, što je? Što se tužite?

Jele. Znaš, dragi dokture, ona moja pijehňa

¹⁾ *Strmeļ* je neki trinaesti mjesec u godini. Za to *Strmeļa na devet* znači od *calendas graecas*. ²⁾ *Stranke* (politične). ³⁾ *Chioggia*, tal. ribarski grad blizu Mletaka. ⁴⁾ *Gospar* je sved u Dubrovniku u govoru za *gospodin*.

УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИБЛИОТЕКА
Ivo. Ako nije ništa drugo, tad vam po stoti put čestitam dug život. Svak, što pati zaduhom, umre u staroj starosti, ma vaļa se čuvat, osobito od nahlade.

Jele. Hvala ti velika!

Cvijeta. Zahvali, jadna, Bogu!

Slave. Gosparu Ivo, Jele se uprav i čuva. Nigdje ne izlazi na bio dan.

Ivo. Tako pak ne vaļa; nego sve u putu i načinu.

Jele. *A propos, dokture; kako je oni veras¹) latini²) za to što si rekō u putu i načinu?*

Ivo. Biće *in medio tutissimus ibis.*

Jele. Ne, ne; početak je..... čekaj..... Čini mi se *est modus*

Ivo. A da: *Est modus in rebus,*

Jele. Jest, jest.

Ivo. *Sunt certi denique fines.*

Slave. Čuješ ti naše Zuzerinke³)!

Cvijeta. Pa, moj dokture, kako ti Jele čisto naški govori!

Ivo. I za to, gospo Jele, neka vam je na pameti oni *veras latini*; jer nije sve čisto što nije i bistro.

Slave. Dobra ti je ta, dokture!

Ivo. Sad nove neke mudroće hoće gramatikom da sve dovedu u simetriju.....

Jele (ispod glasa Ivu). Polako, molim te, dokture! Onamo je profesur s Katom Malom.

Ivo. Pa neka ga. Ja bih mu u oči rekō, da se ne može sve u simetriju, jer ne bi tad bilo lepote u jeziku.

Jele. Ma na jedan primjer, kako što?

Ivo. Slušajte! Ja znam da gospoda Slave drži u potkuplju⁴) grlica, da joj se legu.

Slave. Imam i prepelicā, ma se ne legu. Ne znam što je?

Ivo. Ja ёu vam rijet. Ne će bit s prepelicama *prepelicā*, a s grlicama, pokle se legu, ima *grlićā*.

Jele. Uh, uh, uh! Ma to je pravo stucańe⁵)! I talijanski je *tortorella i quaglia* za muško i žensko.

¹) Stih. ²) U Dubrovniku je adjektiv *latini, a, o* mjesto *latinski, a, o.*

³) Cvijeta Zuzerinka, davna Dubrovčina, bješe kњiževnica i učena žena.

⁴) Potkrovje. ⁵) Brblańe.

Ivo. Imate pravo, ali što ćete! Takijeh vam ima dan današnji mudroňâ! Gori su pak kad biraju riječi u govoru. Ne će vam što je lašne, naravnije i lepše, nego nekakvijeh rječetinâ, što malo ko razumije. Ne će vam rijet *zastiračić*, što se sved u nas govorilo, nego *opršnac*, što niko ne razumije. Sad vam reku *šesir*, a ne će *klobuk*; pa *trg*, a ne *połana*, i što ti ja znam.

Cvijeta. Kako ne, moj gospodu Ivo! Kako se u nas govorilo i pisalo i ja bih razumjela; ali kako neki ter neki sad govore i pišu, za mene je turski. U nedjelu sam bila na *predici*; ma vragute, prosti mi Bože, nijesam razumjela.

Ivo. Vi biste htjeli, gospo Cvijeta, da vam predikalac ne reče *pjevati* nego *kantati*; i kad odvraća od *plesova* u korizmu, da reče od *balat*. Je li?

Cvijeta. To se zna, jer *pjevati* je uz gusle, a *kantati* je lücki; *balati* je skladno, a *plesati* kad ko ne umije *balat*.

Svi. Ha, ha, ha!

Jele. Cvijeta, ostala si puno nase¹)!

Cvijeta. Eh, a ti si mi napredovala, da vraže!

Ivo. To je, gospo Cvijeta, drugi posô. Biće bila predika čisto naški, a ne dijalektom dubrovačkijem. Jezik je kñíževni pokuplen iz mnogo krajeva. Mi imamo lijepijeh riječi, ali ne sve; a drugi krajevi imaju što mi nemamo. Pokupljeno odašvud što je lijepo, — gdje se isti jezik govorи — čini pravi kñíževni jezik.

Slave. Ma zaludu! Nemoj me, dokture, nekijeh riječi, što se sad čuju od gosparâ i od gospodâ. Ne mogu ti probaviti *cäća*, *čorba*, *lažeš*. To su za mene riječi s brda i udaraju opancima; u nas se govori *cäće*, *juha*, *varaš*.

Ivo. Ma nije ni s brda sve grubo. Neke Bragajke i Konavôke, što dodu u grad, kad ih vidim, zaboli me glava.

Jele. Hu, hu, hu! Evo ti ga! Molim te, dokture, promijeni razgovor.

Ivo. Dakle promijenimo! A gdje vam je kupus iz Petrova Sela!

Cvijeta. Evo ti ga s negovijem špoticama²)! Ma prosti, dokture, i ja sam s Slavom. Nema neke skladnosti u sadašnjem

¹) Natrag. ²) Šala, doskočica.

jeziku. Gdje ti je ono u svaku *boga-mi*. Pa hajde muški, nego i gospode. Pi, gade! Pa ti reku za majdeš¹⁾) *rodila je, breda je*; a prije se skladno govorilo: *povila je, s malahnijem je*.

Ivo. To je za to, gospo Cvijeta, jer je sad verizam u svemu.

Cvijeta. I vazda je smiješan! Ha, ha, ha!

Jele. Reci: duhovit.

Cvijeta. Ma ja ne umijem tako čisto.

Jele (polako Ivu). Okladila bi se da ne zna što je verizam, a smije se.

Ivo (jako). To je moda, gospo Jele!

Cvijeta. A što je to u modi, može li se znat?

Ivo. Što? — Sve što nije lijepo.

Cvijeta. Ma kako što?

Ivo. Kako što? da.... na pr. sve hotjet prevodit s tudijske jezika.

Jele. Zbića, dokture, obaznala sam za neke prijevode u Spičariji²⁾.

Ivo. Kako ne! Sad je *Portogallo: Nosim kokota, spirito di canfora: duh kućka nadvor, a radix columbi: žila Anđulina*³⁾.

Slave. Jadnoga Dum Anđula, što ga rešetate!

Jele. Hu, hu, hu! Ma to se rugaju puristima.

Ivo. E da; ništa drugo.

Cvijeta. Je li to *Piaristima*?

Jele. Ha, ha, ha! Ne, jedna Cvijeta, nego *puristima, puristima*, koji hoće sve čisto naški.

Cvijeta. Da, prospite; ja sam mislila da se rugaju *Skołopima* ili *Piaristima*.

Slave. Dokture, ja ēu s kruške na bat⁴⁾). Znaš li za novu vjeru?

Ivo. Čiju?

¹⁾ Majdeš je stari sitni novac male vrijednosti. ²⁾ Spičarija (tal. *Spzieria*) je lekarnica, i to jedina za vrijeme republike s naslovom *Domus Christi*, a vlasnik bješe Šarić. U njoj je svaku večer bio skup i posjed učenijeh ljudi, prava akademija. Sad nema ni sjene prijašnje zlamenitosti. ³⁾ Dum Anđuo je bio kanonik, prezimenom *Colombo*. Umro je nema vele. ⁴⁾ Poslovica: *Di palo in frasca*.

Slave. Kate i Pera.

Ivo. Buči se po svemu gradu, pa ne čete da ja znam.

Slave. A ja sam mislila da ti još ne znaš ništa, jer je stoprva stvar u zametu.

Ivo. Da, kako ne! Znadu i djevojke! A što govorite vi dvije majke?

Cvijeta. Biće što je Bog odlučio.

Ivo. Dakle na tursku: *Kizmet!*

Cvijeta. Što bude sudeno, biće.

Jele. U subotu će se i u Slave o toj stvari snovat.

Ivo. Da, zbiļa baš. Mislite li u subotu u naše gospode Slave?

Cvijeta. Ja hoću svakako.

Jele. Ja kako se ušutim. Tu ima bit nešto veliko.

Čujem neke sprave, a pozvali ste mnogo čeljadi. Je li, Slave?

Slave. Naše prijatele i prijateljice.

Ivo. To je baš pô grada. Da, u subotu ćemo teferićit; i ko zna da se tu štograd i ne provede!

Cvijeta. Kako što?

Ivo. Ova vjera.

Cvijeta. Daj Bože! Ma reci nam, dokture, sve što znaš temelito o toj stvari.

Jele. I ti jadna Cvijeta, hoćeš vele. Ne će ti doktor rijet sve što zna.

Ivo. Tako je, gospo Jele, jer ne vaļa govorit sve što znaš, nego na ispitima.

Jele. Ha, ha, ha! Cvijeta, to je na *ezamima*.

Cvijeta. Dotle razumijem i ja; sve dokturaš!

Ivo. A sad kad smo pošprdali, hajdemo na drugi i teži posô. Vi, gospo Jele, izidite sutra malo; rajske će bit dan. U toliko narediću vam neki liječak; ožičicu svaku uru. Jeste li čuli?

Jele. Oslužićeu, moj dokture, sve što mi narediš.

Slave. Ma baš ti hvala, gosparu Ivo! Idem doma dobre vođe.

Cvijeta. I ja ti idem, Jele, malo razabranija.

Jele. Pričekajte da zovem djevojku za robu. — Stane!

Stane!

Stane (ulazi). Evo me, Gospo!

Jele. Zagrni gospode.

Stane. Služiću vas. (Zagrće jednu i drugu pak odlazi).

Ivo. Gospo Jele, rekô bi da vam je ova djevojka ušesna¹⁾.

Jele. Ah ostavi se, moj dokture! Dan današni nijesu sluge kako su prije bile, poslušne, trudnice, skladne. Po vas dan se s nôm ijedim. Ko bi rekô; i ova ima *kapurala*.

Ivo. *Kašpita!*²⁾ A u mene moja *soldata*.

Slave. Ha, ha, ha! Prosto ti bilo dokture! Sita sam se danas ismijala.

Cvijeta. Jele, s bogom!

Slave. Jele, čuvaj se; ma sutra izidi.

Ivo. Dakle u subotu u gospođe Slave.

Slave. Ja vas svijeh čekam.

Jele. Da, da! Podite s bogom; polako niza skalu³⁾!

Ivo. Ja vam idem amo u Antuna. Klańam vam se.

Slave. Dokture, s bogom!

Cvijeta (šapće Ivu). Da sam ti na pameti, moj dragi gosparu Ivo!

Ivo. Da, da! Gospo Cvijeta, ne mislite!

(Idu).

Pojava VI.

Antun (čita novine i otresa glavom) i **Ivo**.

Ivo (kuca). Može li se?

Antun. Ko je? Naprijed.

Ivo. Evo me, ja sam.

Antun. O Ivo! Ti si! Služi se!

Ivo. Bio sam ti sad u Jele, kako si mi poručio. Tuži se na pijehňu.

¹⁾ Skladna, uredna. ²⁾ *Cospetto!* usklik talijanski i znači od prilike: *Ko ti ne bi!* ³⁾ *Stube*.

Y
H
I
V
E
R
Z
N
T
E
C
K
A

V
I
B
L
I
O
T
E
K
A
Antun. Ma je li što teško?

Ivo. Ne, jadan! Ma važa da se čuva. Sutra će biti lijepo na dvoru; može izit.

Antun. Tešto¹), samo kad nije što gore.

Ivo. A koje su ti to novine tu?

Antun. „Hrvatska“.

Ivo. Dakle si ti radikalac?

Antun. Ostavi stat! Bole je čistijem programom, nego nešto na pola, kako ovi narodnaci, koji bi htjeli i tamo i amo.

Ivo. Jest, ali se vi radikalci razumijete lijepo s njima, je li da?

Antun. S vragom; i oni su Hrvati.

Ivo. I kad mogu što opraviti Srbima ispod vode, oprave bez milosrda.

Antun. Sve je to tako, er smo mi po srijedi. Za to bi važalo da se jedan put odluče, ili s nama ili sa Srbima. Narodnaštvo je preživjelo svoj vijek.

Ivo. Jest ovo narodnaštvo, ali pravo nije još ni nastalo, jer još razbor u naših ludi nije odolio srčanom zanosu.

Antun. Evo ti ga s ukopanjem *Slovinstvom!* To je zaboravljeno.

Ivo. E rugaj se ti, ali ćeš pasti.

Antun. Nemoj mi, molim te, Ivo, odviše mudrovat. Što je *Slovinstvo*, *Slovinac* i *slovinski jezik*, nego *Slavismo*, *Slavo e lingua slava*?

Ivo. Oh, jadna nevolo! I to ti, Antune, govorиш! Kako ne razumiješ da su to stare naše riječi *Slovinstvo*, *Slovinac* i *slovinski jezik*, a nijesu prekrojene iz *Slavismo*, *Slavo e lingua slava*; jer, da je tako, u nas bi odgovaralo *Slavizam*, *Slav i slavski*.

Antun. Znam da su ono stare naše riječi, ali je to ime općenito i za ostale Slovene, n. p. Ruse, Čehi, Poljake i ost.

Ivo. Nije istina, jer Rus ima svoju staru riječ *Slavjanin*, Čeh *Slovan*; a naše je narodno ime *Slovinac*.

Antun. Dakle, što su tad imena Srb i Hrvat?

Ivo. Plemenska, brate, kao i Bugarin i Slovenae; a sve je četvero *narod slovinski*.

¹) *Manco male.*

Antun. To ti je pravo otkriće Amerike.

Ivo. E jest za onoga, koji nije štio našu staru povijest i naše stare pisce, a osobito Gundulića i Kačića, i za onoga koji ne zna za stečevine naučne. Od Triglava do Carigrada ne-prekidni je *naš* prostor, između različitih država pcdijelen, i *naš* jezik u nekoliko dijalekata razdrobljen. Pa bićeš čitô kako se sad primiču jedni drugijem: Srbima Hrvati, Srbi Bugarima; pa kako omladina srpska, bugarska, hrvacka i slovenačka hoće da se sastanu u Biogradu. Slovenci i Hrvati jako su se slobili. Dakle puca zora, moj Antune!

Antun. To ti je, moj Ivo, još nezdrela jabuka.

Ivo. I Italija je bila nezdrela jabuka za neke diplomate, koji su govorili, da je Italija samo geografska karta.

Antun. Ali je u nas sve drugo.

Ivo. Vidim i ja, jer smo mi još sve drugo; za to ostavimo da stvar sazdri, i povratimo se na prijašnji razgovor.

Antun. Ma ne, htio bih pače.....

Ivo. Ne, ne, ostavimo za drugu zgodu; a sad mi je nešto teže na plećima da rasprtim.

Antun. Je li o pravaštву?

Ivo. Nije to, ali hajde da te pitam časom. Pa baš si ti u taboru pravaškomu?

Antun. To se zna! Ono ti je pravi program. Ma da znaš kako neko šiba Srbe u današnjem broju „Hrvatske“. Govori da su oni u banovini u mađarskijem čapeima i da su zajedno s hrvatskijem mađaronima proti pravijem rodožubima. U Dalmaciji pak prijatelevali su s talijanomanima, samo da suzbiju Hrvate.

Ivo. A Hrvati su očijukali s Avtonomašima samo da potisnu Srbe.

Antun. Biće, ali ja za to ne znam ništa.

Ivo. Kako ne znaš, kad ste u Dubrovniku jednom i glasovali zajedno, a prije ste to prigovarali Srbima!

Antun. Jer su Srbi bili grubo zarendali.

Ivo. A potle Hrvati grubo zabasali. Vaļa rijet pravo: „Rugala se lopiža povrijezu“! Nego mi je drago, da se osramote i Hrvati, kako su se prije obručili Srbi.

УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИБЛИОТЕКА
Antun. Ali, dragi moj Ivo, *duo si faciunt idem non est idem.*¹⁾

Ivo. Ala ti s tvojijem sofizmima!

Antun. E pa misliš ti zbiļa, da će Autonomaši prevarit Hrvate, kako su prevarili Srbe?

Ivo. Aha! Dakle *la va fra galeotto e marinaro,*²⁾ je li?

Antun. Ne, ne; nego lasno je da mi prisvojimo Avtonomaše, kakvi su ovi u Dubrovniku. Govore naški kô i mi, krste se kô i mi.....

Ivo. A ako ih ne probavite, riknuće vam na nos.

Antun. Ne boj se ti za to; a nijesi vidio u zadnjem izborima? Nije bilo nikakva kompromisa.

Ivo. *A propos.* Čestito ti! Dobili su naši!

Antun. Ma ko su to naši?

Ivo. Znaš, Hrvati.

Antun. Ma reci mi malo, otkad si ti Hrvat?

Ivo. A ne vidiš da sam visok? Spomiňeš li se kad su u nas prije dohodili Graničari, svi veliki i stasiti? E dobro! Od onda se u nas govori visoku čeladetu: Pravi si Hrvat!

Antun. Ali Graničari nijesu samo visoki, nego obli i krupni, kô na zdravje ja! A ti si bo'me vreteno.

Ivo. Znam, znam; vidio sam te na kupańu. Pusta zalogaja morskomu psu!

Antun. A ti bi mu iza mene služio za čačkalicu!

Ivo. Po Boga ti je lijepa! Nijesam se od tebe nadô. — Ma čuješ; kad govorimo o Graničarima, to su Srbi, znaš, jer je bo'me Granica poslala u Zagreb poslanike srpske.

Antun. Tad bi valjalo pisat u Milan, da su ono 48. godine bili u njih Srbi a ne Hrvati.

Ivo. Ta ti vaļa tri careva grada! — Jest, sve što hoćeš, ma ima neko vrijeme da si na Srbe žestoko nasrnuo. Nijesu ni Hrvati sve čisto zlato. Znaš, hvala Bogu, za sve bruke u Zagrebu; znaš.....

Antun. Znaš, hvala Bogu, za sve skandale³⁾ u Biogradu...

Ivo. *Qui bene distinguit bene docet.*⁴⁾ Velika je razlika u značenju i namjeri „brukâ u Zagrebu“ i „skandalâ u Bio-

¹⁾ Kad dvojica isto rade nije isto. ²⁾ Odgovorilo bi onoj našoj izreci: Ako si ti lukav i ja sam domišlat. ³⁾ Sablazan. ⁴⁾ Ko dobro razlikuje dobro uči.

gradu“! No ostavimo sad to, jer bi nas daleko povelo, nego stavimo, kako ti hoćeš, da su i tamo i amo jednako krivi, pa kakvi god su, i jedni i drugi, opet su naš narod; kad je baš suđeno da Dubrovnik nestane kako osobiti slovinski grad i da se pretopi, tad je naravnije da se prelije u Srbe, jer su nam bliži i po jeziku i po običajima, po topografiji i po historiji.

Antun. To pak nikako! Ti si svijestan¹⁾!), učen i sve što hoćeš; ali po historiji čak smo daleko od Srbâ. Za vrijeme Republike bili smo pod zaštitom Ungarskom; a to nam se vidi i na staromu štitu naše nekadašnje državice. Mnogi su naši bili na službi Ungarskoj i živjeli među Hrvatima, pa neki bili i banovi hrvacki. A sad smo u Austriji združeni s Dalmacijom, koja je, kako znaš, treći dio Trojednice.

Ivo. Ta mi je Trojednica bistra kako indijsko Trimurti.

Antun. Ja ti govorim nazbil.

Ivo. Ostavi jadan; hajdemo naprijed.

Antun. Znaš da je Trojednica u Austro-Ungarskoj monarhiji hrvacka kraljevina: Hrvatska, Slavonija i Dalmacija.

Ivo. Brahma, Višnu i Siva.

Antun. Ma Ivo!

Ivo. Što, Ivo! Hrvacka je u Trojednici Brahma, ona dava sestrama ime; od ne izlazi sve. Slavonija je Višnu; ona je za sve Hrvate otkup i glasi ih po svijetu. A to su učinila djela neumrloga Strosmajera, biskupa Djakovačkoga u Slavoniji. Dalmacija je napokon Siva, najkulturniji dio svih Hrvata, prava svjetlost!!

Antun. Prosti, Ivo! Ali kadgod stueaš i šprdaš, a rugaš se svačemu.

Ivo. Dakle ja sam po tebi *ćinik*? — Imaš pravo, ali je ovako najbole.

Antun. A da svak tako misli, dokle bismo? Mi imamo i privatnijeh i javnijeh dužnosti. U javne spada i da narod vodimo pravijem putem, da iznosimo jezik na vidjelo i da ga uvodimo svud u javni život; da postanemo svoji u svemu i da tako postignemo svrhu. Kako ćemo sve to doživjeti ako ne s Hrvatima?

¹⁾ Pametan.

Ivo. Dakle mi nijesmo Hrvati, nego nam je u politici najbolje s Hrvatima?

Antun. Uzmi kako hoćeš. Ovako radeći pomagamo i Srbi, jer je jezik isti, i tako koristimo svemu narodu. Ovo bi imali razumjet naši Srbi.

Ivo. Je li to omladina?

Antun. Kakva omladina! Ko se i stavla tijeh zanesenaka?

Ivo. Da koga ti zoveš Srbe?

Antun. Ove Rišćane našega jezika. Oni se zovu po vjeri Srbi. Ko nije Rišćanin nije Srb.

Ivo (ispod glasa). Jadnoga Pera Maloga!

Antun. Što si rekô?

Ivo. Ništa, ništa. Pada mi na um neki moj nemoćnik.

Antun. Pa čuj me. I u Carigradu Crnogorci i Bokeji zovu se Hrvati, a njihov poglavica Hrvat-baša.

Ivo. Jer gledaju svoj špag i boje se za svoju kožu.

Antun. Pa neka bude i za to; dakle su razboritiji nego ovi naši. I kad ne smiju bit Srbi, zovu se Hrvati.

Ivo. Dakle po tebi i Bosna i Hercegovina imale bi se prozvat hrvacke, kad nije moguće da su srpske?

Antun. O čemu govorиш? Te pokrajine i jesu hrvacke.

Ivo. Bum!!... Kako bumbižaš)! Da si barem rekô: Bosna s Hercegovinom sree je naroda srpskoga i hrvackoga; tu se sretaju Srbi s Hrvatima, to je zajednička zemlja, tu se treba utvrdit i ne dat nikomu naprijed nego preko našijeh trupina....

Antun. *In somma*²⁾, vaļa li ili ne vaļa sastaviti tu blaženu Hrvacku, tu jadnu Sloveniju, da naša četiri plemena na jugu budu ravноправna za dale događaje?

Ivo. Dakako da vaļa, ali sve treba raditi slovenski, svojom grbom i bez skrbnikâ. Tad će vas Srbi pomoći.

Antun. Onako im i Bog pomogô!

Ivo. Ostavi se, Antune, čorava posla!

Antun. Kakva čorava posla, a pogledaj na kartu, kako je Trojednica zaobljena s Bosnom i Hercegovinom, i velika u prostoru krajina.

¹⁾ Bumbižati je u dijalektu na krupno pretjeravati (talij. riječ).

²⁾ Ele, na svrhu.

Ivo. Tad ti je to *Petojednica*: Hrvatska, Slavonija, Dalmacija, Bosna i Hercegovina, pravi *puné*, piće sastavljeno od pet stvari. *Puné* je indijski *pet*, znaš, Antune!

Ant. Znamo da si učio sanskrt; ali, izmišljo ti *puné* ili *grog*, ovo je razloženje zdravo i rodožubno. Kad bi pak k tomu svemu prionuli Slovenci, Istrijanci, Ungarski Srbi i Bućevci, to bi bila prevelika i prezlamenita prostorina.

Ivo. Tu se peče, tu se vari, u tri lonca devet stvari! A baš si ih nabrojio devet. Pa nikud bole za Srbe, jer bi oni u toj smjesi dobro stali; bili bi u većini. Uglavi se jednom, da bez Srbâ ne možete ništa. A i bole vam je sa Srbima, jer je u njima priznata prirodna snaga i otpor proti svijem pokušajima odnarođivanja, pak bi to dobro došlo i Hrvatima i Slovincima.

Ant. Tuci ti koliko ti duši drago. A ovako bi imali mislit svi rodožubi u našijem zemljama. Ali je prva stvar oživjeti Trojednicu.

Ivo. Evo nas opet na Trojstvo. Eh, zaludu! Staro indijsko Trimurti proviruje. Pa sve je to dobro za Kršćane i Rišćane, ali što ćemo s našijem Muhamedancima i Žuđelima, a o Ciganima ti i ne govorim. Oni ne vjeruju u Trojstvo.

Ant. Pravi si obješenak!

(ulazi Kate Mala s kafom).

Pojava VII.

Kate Mala i prijašni.

Ivo. A evo nam Kate Male; hoće da nas nečijem čitne¹⁾.

Kate. Kafom, gosparu Ivo! Služite se! Kako ste?

Ivo. Hvala ti, dušo moja; a za tebe nije potreba ni pitati. Da, jeli pošô zbogom profesur?

Kate. Jest, jest, ima i ura²⁾.

Ivo. A što te lijepo uči?

Kate. Frančezi i talijano.

¹⁾ Čitnuti je počastiti. ²⁾ sahat.

Ivo. Samo nemoj zaboraviti naški.

Kate. E da! Kako ne! A najdraže mi je naški.

Ivo. Pa važa naučit i cirilicu. Znaš što ti hoćeš rijet?

Kate. Ha, ha, ha! Umijem nešto, ma se ometam.

Antun. Kate, podi, pogledaj majku.

Kate. Idem, idem. Klađam vam se. Ja vas smetam.

Ivo. Čekaj, čekaj! Ne smetaš, dušo; nego si me dapače razabrala iza predike caćine.

Kate. Pa i vama caće predika?

Ivo. A što si mislila, da on nema drugijeh ustrpljenijeh slušalaca nego tebe? Je li?

Antun. Kate, hajde na poso!

Ivo. I tebi, Antune, smeta da mala žuberi?¹..

Kate. Sluga vam sam.

Ivo. S bogom, dušo!

Pojava VIII.

Ivo i Antun.

Ivo. Znaš, Antune, da ti je ova mala jepahna.

Antun. Boje nego da je gruba¹).

Ivo. A koliko joj je godišta?

Antun. Osamnaest.

Ivo. Eh, važa da se veće misliš za prćiju.

Antun. Još joj pelene smrde.

Ivo. Dakle da ti se namjeri mladić dobre kuće, ti je ne bi dô?

Antun. Ne popijevaj; rekô sam ti, da je još dijete.

Ivo. Reci i ti kako žene: Još se za nu nije ni rodio!

Antun. Malo maće.

Ivo. Ma šalu na stranu. Ti je ne bi dô za skladna i poštena mladića?

Antun. Kako za koga?

Ivo. Pero Mali Nikov ne bi ti bio ugodan?

¹) Gruba je u Dubrovniku ružna.

Antun. Pera Maloga mi nudiš?... Zaneseńaka, Srbića, razmetnika?

Ivo. Uh, koliko si tu nabrojio. Polako. Prvo je on tebi zaneseńak. A njesmo li i mi bili isti u négovijem godištima? Vjeruj mi, kad navrši 40., panuće.

Antun. Onaki nigda.

Ivo. Vjeruj Lamartinu. — Pa govorиш da je Srbić; to je politika. Svačije mišlene vaļa poštovat, ako nema zla u nému.

Antun. Ima, ima! Sto hoće ovi mlađi tijem Srbizmom? Ometat da narod ne dode do svoga. Ne razumiju, da se u našjem prilikama ne može Srbizmom postići ništa. Pa oni to ništa ne gledaju, nego, lude tikve nezdrele, hoće prije vremena da stoe po vrhu. Zato, moj Ivo, prosti; jer ako si za to došo, da mi onakoga vrtoglavca napućuješ, nijesi pogodio vrata.

Ivo. Sad je opet vrtoglavac. A rekô si prije da je i razmetnik. Što razmeće?

Antun. Igra.

Ivo. I ti si igrô kad si bio mladić. Ne spomiňeš se da smo zajedno igrali? — I koliko! A Pero Mali ako zaigra gdjegod na biljarda, to je sve.

Antun. I po svu noć.

Ivo. Opel će on. I mi smo bili mladi. Bićemo se i mi kad god smucali i po svu noć.

Antun. Molim te, Ivo, promijenimo razgovor, erbo ćeš me navit¹⁾). Biće Pero Mali skladan, biće pošten, ma za mene nije.

Kate (koja je slušala, ulazi i uzimle posude, pa govorii Ivu ispod glasa): Hvala vam, moj gosparu Ivo! Ah, kad bi vas Bog uslišio! (odlazi).

Ivo. To je meni dosta.

Antun. Što je tebi dosta?

Ivo. I nému.

Antun. Što i nému?

Ivo. A.... što?... Govorim da je ovo dosta i meni i nému, kad ti ne ćeš. Zato prosti, ako sam ti zavońo lukom. (diže se).

Antun. Ivo dragi, molim te, neka ovo ostane među nama.

Ivo. Kako među nama, kad zna vas grad?

¹⁾ Nađut.

Antun. Vas grad!... Nemoj, molim te, popijevat; jer ako zna vas grad, to je veliki bileg da se oni među sobom razumiju; a roditelji, to se zna, obaznaju pošlední.

Ivo. Tako isto i muževi.

Antun. E baš tako!

Ivo. Dakle, moj Antune, s bogom! Sva je prilika da će platit dugove.

Antun. Koje dugove?

Ivo. Amo nešto ja govorim sam sobom, jer su se sinoć skupleni gospari u Spičariji razgovarali o ogluhlijem dužnicima, pa došo red i na mene da štogod rečem. A ja ustani pa reci: Zahvale Bogu¹⁾), nemam dat nikomu ništa. Pa bjež, a znaš: svijem onijem gosparima bio sam po nešto dužan.

Antun. Da, kako su zinuli, kad si izišo?...

Ivo. Kako ćeš i ti zinut, kad od tebe podem, jer i tebi nemam ništa dat.

Antun. Bezočni gomnaru!²⁾ (ide prama řemu).

Ivo. Nemoj me udrit po hrvacku, jer ćeš me zdroždit.

Antun. Nemam na što ruku stavit.

Ivo. Ali ostavimo šalu, jer ako mi nešto udjede³⁾, ne će bit dužan nikomu ništa; to sam htio rijet sinoć u Spičariji i sad tebi. — Dakle, moj dragi Antune, s bogom!

Antun. Bog s tobom! Dogji, znaš; ali ne s ovakijem ponudama.

Ivo. Bićeš i boji! A.... nuti! Zaboravio sam te pitat, hoćeš li poći u subotu u gospara Vlaha?

Antun. Važeće poč. Gosparu Vlahu ne mogu mańkat⁴⁾.

Ivo. Dakle čemo se vidjet na zabavi.

Antun. Eh, ti ne mańkaš nigda.

Ivo. Jer sam ja skladan.

Antun. Eh, vraže, vraže!

Ivo. Dakle ostani mi s bogom, a što ima bit, biće!...

Antun. Hajde, molim te, s bogom.

Ivo. I zaludu ti muka!

¹⁾ Usklik dubrovački. ²⁾ *Gomnar* je u Dubrovniku što u knizi uličar (*garmin de rue*). ³⁾ Uspjeti, poći za rukom. ⁴⁾ Po talijansku, i znači *ne mogu inače. Mańkati* je tal. mancare, a ovdje u smislu *krivo učiniti*.

Antun. Hajde u vražju kuću!

Ivo. E baš tako, er idem doma.

Antun. Ha, ha, ha! I vaļa da mi se činiš nasmijat.

Ivo. Smij se, smij; a ne ijedi se, jer ćeš pogrubjet¹).

Antun. Hajde, hajde! (tiska ga).

Ivo. S bogom! (maše ga rukom ispod oka).

(Pada zavjes).

S v r h a l. d i j e l a.

(Nastavice se).

¹) Postat ružan.

МУКА ЈЕ ТО!

(Крај).

Прича.

— Ник. Т. Јанковић. —

III.

Свакога дана све се више опажа међу њима несугласица и неспокојство. Само је Марко расположен — али га зато највише и коре. Стеван већ омршавио од једа. Сви његови пла-нови некако испчезавају и нестају, а он ни сам не зна како. Није да не ради, ради од јутра до мрака. Трчи, скупља, ку-пује — и све паопако, сваки га превари. Комисија му пиринач бацила, преварили га па му дали фабрични; тако је и с ка-фом прошао. Шећер тек купио, а цијена му пала. Ту је осје-тио велику штету. И Јаков ради. Трчи, не почива. Сав је у зноју окупан. Али то све изгледа некако смијешно и непри-родно. Кад се затрчи, изгледа као да ће преко тезге да се превали. Узме што да мјери, а он пола просне вадећи из вреће. Тад псује све што му на ум дође. Па му се допале бонбоне, те их по цио дан жваче. Више их је појио, но продао. И зато се свађају.

— Будак и лопата је за тебе!... виче му Стеван љутито.

— А за тебе перо!... додаје Јаков јетко.

— Све упропасти и просу!... Боље да сједиш код куће и чуваш оне жене.

— Бар ми не просипају комисије, као тебе!... додаје Јаков равнодушно, смијући се.

И тако иде свакога дана: робе нестаје, продаје се, али не исплаћује. Нарочито откако му просуше пиринча и кафе за неколико хиљада динара. А и што се ирода, Марко не може да наплати. По два дана лупа за тефтером, под изговором да наплаћује дугове. Кад се врати, он сав прашињав, једак и уморан. Не ће да одговара, него само ћути и леже па спава.

Па и у кући се некако промијенило.

Жене, као да нијесу више оне старе. Нити чувају кућу ни себе. Удариле у неке визите, па се Стевану кожа јежи и по неки пут их пита »смије ли с њима да говори?« Кад се

УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИБЛИОТЕКА
врате из визите и успијајући устима, кажу: »Сад баш идем од госпођу докторку!« И сваки дан тако. Докторка, професорка, началниковац... а њима у кућу нико.

Стевану додије то хвалисање, па упита Кају:

— Па што не дођу код тебе који пут те твоје другарице?... и насмија се ругајући.

— Ух, Боже, Стеване, какав си!... Па жене имају посла...

— А ти немаш?!.. упита је он.

— А зар нам ви сами нијесте казали да тражимо друштво?...

— Добро... добро... завршава он и маше главом.

А то друштво њега скупо запада. Нове хаљине се свакога дана праве. Он само избечи очи кад исплаћује рачуне за шешире, ципеле, и то све по моди, које се сваког дана мијењају. По неки пут му се жена обуче, а он само гледа, колико шешира испретура, док нађе онај, који ће да стави на главу, па му се тад учини као пакарада, те је опомиње; нашто му она, слежући раменима и машући главом, кроз зубе одговара:

— Нијесам ја крива, што ти не зашаш, шта је то модерно!...

А он ућути. Затим отиоче да рачуна, докле то још може овако да траје. Он види лијепо, да овако вишне не може, да није способан дуже да издржи: да чак и оно што је прије као трговац знао, сад не зна, да се преварио у рачуну, кад је опет отпочео трговину, и да пе ће моћи још дugo да издржи а да не пропадне.

Зато, кад су сви били једном на окупу за ручком, он отпоче:

— Браћо, мука је то што ми радимо. Ми сваког дана пропадамо. Губимо вријеме и имање, а не живимо или бар не осјећамо живот. Искрено да говоримо, ми смо се много затрчали; нијесмо мислили, 'оћемо ли моћи тај трк да издржимо. А ако сад понова пропаднемо, као што ми се чини да 'оћемо, теже ћемо постат оно што смо били, него прије што смо постали.

Сви га гледају зачуђено.

Он разумједе те погледе, па продужи још озбиљније.

— Браћо, прво ћу о себи да говорим. Нијесам ја за трговца. Преварио сам се у рачуну, али се свако може прева-

рити. И оно што сам прије као трговац знао, заборавио сам. Новац не доноси памет. Ти си, Јакове, још мање за трговца. За тебе је будак и лопата — или да лежиш, друго ништа. За тебе, Марко, баш ништа. Ми више не треба да радимо, ако 'ћемо што да очувамо, те да под старост не просимо. Послије тога, како ће нас дочекати она средина, из које смо изашли и презрели је? Презирање и ругање не ће довољно бити. А ја осјећам и увјерео сам, да ће то скоро доћи. Јер ми смо ка сваки рад невични. Само колико паре просусмо у лудо?!... Колико нам Чивутин понесе!... Колико поломисмо и разда-досмо!... Покуповасмо намјештај и хаљине, као да смо милионери!... Шта смо тада мислили?... Ништа!... Треба да се стидимо сами од себе! Зато, браћо, да би надокнадили то, ми морамо нешто радити, али не сами ми, него преко другога...

— Па да нас тај други краде!... додаде Марко.

— Морамо наћи свога човјека, који ће нам озбиљно притећи у помоћ...

— Наћи ми га, ако можеш!... рече пакосно Марко.

— Па имате га, Стојанче,... рече Каја.

— Стојанче!... викнуше сви у један глас.

— А где је Стојанче?... упита Стеван.

— Игра се с дјецом!... одговори Каја.

— Толики момак па се игра. Доведите га овамо!... напреди Стеван.

Каја истрча и доведе га.

Стеван га гледаше, сумњиво машући главом, па најзад упита:

— А шта је он радио досад?...

— Шта је радио?!... узвикну Каја пакосно. Има родитељи, који се брину за њега, па се дете игра са другу господеску децу!...

Стеван махну главом и тихо додаде:

— А шта зна он да ради?...

— Па ви га научите — рече Каја.

— Да га учимо!... да га учимо!... викнуше сви осим Стевана. Он их упита:

— А шта да га учимо?...

— Да га учимо, да нас одмијени! Имамо, па да га учимо!... говораше Јаков.

— А ко ће да га учи?... Зар ми? Имаће шта од нас да научи!... говораше Стеван више за себе.

— Ми да га дамо на школе...

— Доцкан је сад!... Шта смо ми ово радили?... Као да нико од нас памети није имао! Докле он што изучи, ми ћемо све потрошити!... Мука је то!... Мука!...

— Шта си се ти опет толико поплашио? Као да је све изгубљено!... Толико још имамо!... Мука је то све потрошити што имамо!... Баш да видимо шта имамо, па ћемо се тад лакше разговарати... рече Марко.

— Да видимо, и ако ми се не гледа!... рече Стеван, диже се и донесе кесу с новцима.

Отпоче да броји. Рука му дрхташе вадећи новце из кесе, у којој све мање остајаше за бројење. А кад је и посљедњу пару извадио, он се најежи и са страхом изговори:

— Само двије хиљаде динара!...

Сви се ударише руком по челу, па се погледаше с једом и оптужбом. Прво Стеван скочи на Марка:

— Ти си вадио и коцкао се!...

— Нијесам ја, но ти, купујући пиринач и каву... брањаше се Марко, оптужујући Стевана.

— Твоја жена потроши на моде!... јекну Јаков.

— Ћути ти, матори! Све си појео у бонбонама!... узвикну Стеван.

И настаде препирка. Свима очи као усијан огањ. Ријечи лете а не бирају се. Жене се докопале за косе. Скачу, чупају, трескају. Стојанче пишти и трчи од једнога до другога, па стишава. Сви криве један другога, а лијепо виде да су сви криви. Стеван се први стиша и почне, викнувши:

— Браћо, овоме не ће бити краја!...

— И не ће!... узвикну Марко гњевно.

— Али мора!... додаде Стеван опшtro. Мора, ради нас и ради овога дјетета. Ми смо сви памет изгубили, па с њом и новац. Но, сад је о томе доцкан мислити: добро је те смо се и сад сјетили, бар што да поправимо. И једини начин за поправку је овај:

Сви га погледаше зачуђено.

— Сву робу продати, па тај новац заједно с овим дати у штедионицу на интересе.

— Од тога се не може живјети — упаде Марко у ријеч.

— То није све. Ја ћу изнова тражити службу...

Сви га погледаше изненађено.

— Ти Јакове лопату!... продужи.

Он хтједе да супроти, али га Стеван претече:

— Ти Марко заједно с Јаковом — или иди из куће.

Марко скочи, али га Стеван прекиде и викну:

— Ни ријечи да нијеси проговорио!...

Он ућута као завезан.

— Овај стан да откажемо и потражићемо други, мањи и јевтинiji ...

Жене вриснуше, али Стеван притрча Каји, удари је, она се претури, а он јој довикну:

— То је најновија мода!...

— А шта ће рећи свијет?... упита Јаков с болом.

— Оно што и до сада — ругаће се!... па се окрене Стојанчути: Ти дијете моје, сутра на занат!... па онда продужи виште за себе: — Мука је то, браћо... мука!... Кад човјек није спреман да живи, он не може, поред све добре воље, да живи!... Живот захтијева знања, а не само воље!... Ко нема воље за живот?... Ко?... Свако живинчে!... Свако!... Свако!... и продужи да једе, осјећајући се некако спојајан послије ових ријечи

O S V E T A.

(Kraj).

Novela iz dubrovačke prošlosti.

Prijateљu Pavlu Orloviću

posvećuje M. de Valois.

XV.

Na 20. Dečembra dubrovački brod „Sv. Vlaho“ pod zapovjedništvom kapetana Ivana Baselija ukotvi se u gruškoj luci. Ivan i Lene iskreaše se iz broda i nikome ništa ne kaže za uzrok svoga dolaska u Dubrovnik, pa ni samome kapetanu od broda, koji se odmah potrudio da im nađe stan kod jednoga svoga prijatelja u Gružu.

Osvanu lijep i vedar dan. Ivan i Lene ranije izadoše u grad i, pošto se pomoliše Bogu u hramu sv. Vlaha, uputiše se put sv. Jakoba, da se nauživaju hladnoga jutrnjega vazduha. Pred samostanskom crkvom nađoše okupljeno nekoliko selaka, koji su čekali da zazvoni misa. Tačno u 8 ura zvono navijesti, da je svećenik stupio pred žrtvenik, i narod, koji se pred crkvom nalazio, napuni od jednom prednje klupe u crkvi. Ivan i Lene zaustaviše se još malo pred crkvom, diveći se veličanstvenom vidiku, što se odatile širi, a srce kao da im je šaptalo, da će im baš taj dan riješiti zagonetku njihova života. Nakon malo i oni uđoše u crkvu, da se Bogu pomole, i postaviše se iza sakupljenoga naroda, tako da se niko nije njih ni sjetio. Misu je čitao glavom benediktinski opat O. Ambrozije Pucić, negdašnji dubrovački vlastelin Pijerko Pucić. Iza mise narod se razide, a Ivan i Lene otidoše u sakristiju, da dadu svešteniku jednu misu za svoje mrtve. Netom stupiše u sakristiju, O. Ambrozije, koji je svlačio sa sebe misno ruho, okreće se da vidi ko je. Omjeri ih od glave do pete, ustrese se, podiže ruke k nebu, i, udrievši se po čelu, uskliknu kao izvan sebe: Bože, Bože.... oni!

Ivan i Lena, ne shvativši fratoreve riječi, približiše mu se i pružiše mu jedan srebrni novac, da im se reče jedna misa za njihove mrtve. Benediktinac kao da nije shvatio njihovu že-

lu, ne primi odmah novac, već kao da je neka misao i daleka uspomena preletjela negovom pameti, spusti glavu među ruke, pa napokon zapita ih talijanski otkle dolaze.

Ivan, iznenaden ovim upitom, a najviše fratrovom uzrujanjušču što no mu se na licu čitala, uhvativši Lenu za ruku, koja je uz nega stajala kao kip istesan iz kararskoga mramora:

— Iz Italije, reče slabim i drhtavim glasom.

— A vaše ime? opet će fratar, prignuvši glavu k zemlji.

Ivan je oklijevao, pogleda Lenu kao da želi u nezino srce prodrijeti, i nakon malo s nekom nestalnošću odgovori:

— Ivan i Lene Ohmučević.

Kad fratar ču ovo ime, uzdahnu, suze mu navrješe na oči i, kao da ga sile ostavlaju, očajnim glasom uskliknu:

— Bože, Bože, zar mi još moj grijeh nijesi prostio?! — te spustivši se na stolicu i pokrivši lice rukama udre u gorak plač.

Ivan i Lene ostaše na taj prizor kao gromom ošinuti i ne usudiše se ništa više progovoriti. Od jednom Ivan, nekim unutrim nagonom potaknut, prvi progovori:

— Oče, ti nas možda i poznaješ?

Fratar podignuvši lice i uzdahnuvši reče:

— Ne poznam vas, ali... ali... i opet umuknu kao da razmišla, a nakon malo nastavi: — Vlaho Držić mi je kazao, da vas je vidio u Rimu na Janikolu, a Cvijeta Zuzerina.... i ne mogne daљe prosljediti, jer mu riječ obumre u grlu.

Čuvši Lene spomenuti ime Cvijete Zuzerine, suze joj orosiše lice.

— Ah, Cvijeta, Cvijeta, uskliknu, ili je možda i ona u Dubrovniku? — i kao oslablena spusti se na Ivanovo rame.

Ivan je stade milovati, sasvim da je i on osjećao potrebu da ga drugi utješi.... Ali treba jednom sve saznati, treba tajnu riješiti, promisli sam sobom i odvažnim će glasom fratu:

— Dobri oče, tebi je možda poznata tajna našega života.... Došli smo u Dubrovnik da je riješimo; zakličemo te, ako išta znaš, da nam kažeš. Reci nam oče sve što znaš, reci meni i mojoj sestri, ti ćeš nas usrećiti. Ne boj se, možeš nam sve kazati.

Na ove potoće riječi fratar se osovi na noge i vas tro-nut progovori:

— Pa dobro, Ivane, poslije podne u četiri ure nadite se pod Petkom, tamo ču i ja doći i sve ču vam otkriti, ali nikome ništa ne smijete prije o ovome kazivati.

Ivanu je i Leni bilo kao da im se svalio sa srea kamen, koji je umarao nihove grudi; oni fratu obećaše, da će se u tu uru pod Petkom naći i požubivši ga u ruku polagano se zamisleni udašiše, a O. Ambrozije Pucić jedva se dovuče do svoje sobe, plačući i uzdišući.

Još ne bijahu zvonile četiri ure poslije podne, a Ivan i Lene već su se nalazili na putu, koji vodi put sv. Vlaha od Gorice. Kad dođoše ispod crkvice, sjedoše na jedno zakloženo mjesto, razmišljajući o jutrašnjem doživljaju, koji je uzdrmao cijelim nihovim žićem. Sjedahu tako, s licem okrenutim put one strane, otkud je onaj benediktinac imao doći. Razdraživa nihova narav, sklona romantici, osjećala je potrebu unutrnjega mira. Ondje, na razvadenim ostacima nejasne davnine, nalazili su lječka svome neveselu, i taj divni veličajni mir prirode, koji se sterao nad ovim mjestom, spuštalo im se tiko u srce, tješeci i blažeći rascvijeđenu nihovu dušu.

Dok su se razne misli motale nihovom pameti, spaze od jednog fratra, koji im se približivao napirući se na svoj debeli štap.

Lene ga prva ugleda, problijedi, stisne Ivanu desnicu i uzdahne: — Ah, Ivane, meni je teško! — Ivan je stao tješiti i sokoliti i ustavši na noge povede je sa sobom u susret fratu.

Fratar ih naprsto pozdravi i reče: „Slijedite me“. Na licu su mu se još vidjeli tragovi suza. Hodio je sporo zaustavljući se svaki čas i duboko uzdišući; po hodu i po žutom razrovanom licu izgledao je boležljiv.

Ivan i Lene držeći se za ruku iđahu za njim, ne progovaraјući ni riječi. Napokon prispeje pred negdašnji stan gospa Nika Ohmučevića pod Petkom.

Fratar se zaustavi pred vratima, izvadi iz ġepa nekakav stari kluč i, otvorivši vrata, dade znak Ivanu i Leni da uđu. Ivan se i Lene pogledaše, kao da se boje, ali, ne rekavši ništa, uđoše za fratrom u gradinu, a fratar im dade znak da za sobom vrata opet zatvore. Drugim klučem fratar otvoril kućna vrata, koja se odavna ne bijahu otvorila, kao što se očito vi-

U N I V E R Z I T E T S C K A B I B L I O T E K A
djelo po gustoj paučini, koja se oko praga i prozorâ savila. Ivan je drhtao kao trstika, a Lene se prižubila uza svoga brata, naslaňajući glavu na njegovo rame — da li od straha ili od kakvoga drugoga časovitog osjećaja, to ni oni sami nijesu znali. A ipak silno lupaće srca u grudima napomiňalo im je, da se rješava tajna njihova života.

Otvorivši fratar kućna vrata i naslonivši svoj štap odmah do njih, okrene se prema Ivanu i Leni i pozove ih da uđu. Ivan okljevaše kao da se boji; ali na ponovljen poziv fratrov uđe unutra. Fratar zatvori za njima i kućna vrata, te uhvativši Ivana za rame polagano ih izvede uza stube u prostranu dvoranu.

— Oče, od jednom će Ivan kao da se probudio, za Boga, kamo nas vodiš?

Fratar ga pogleda, a na oči navališe mu suze:

— Ne bojte se, djeco, reče, vi ste u kući svojih otaca.

— U kući svojih otaca?! začuđen će Ivan, gledajući Lenu, u kojoj nije bilo ni kapi krvi.

— Jest, djeco moja, ne bojte se ničega, uđite u ovu drugu sobu.

Ivan, ne vjerujući svojim očima, uhvati Lenu ispod ruke i uđe za fratrom u drugu sobu, na desnoj strani.

U sobi, pred na pola otkritom posteđom, fratar se zaustavi i reče slabim i drhtavim glasom:

— Djeco, poznajete li vi ovu sobu?

— Kako je možemo poznati, odgovori Ivan, kad je ovo, dobri oče, prvi put da ovdje dolazimo, a ova je soba odavna zatvorena?

Lenu izdavahu noge, i ona se spusti na stolicu što je uz posteđu stajala.

— Ah, Ivane, uzdahnuvši progovori fratar, ovo je kuća tvoga brata, koju mu je u pređiju donijela Lene Ohmučevica, a ovo je bila njihova svadbena soba, u kojoj prve večeri . . . i fratar ne mogne daže, već obrvan plačem stade glasno naričati: — Oh, Leno, Leno, dobra Leno!

— Bože, Bože, od jednom uskliknu Lene, hoće li jednom ovo svršiti?!

Y
N
I
V
E
R
S
I
T
E
C
K
A
B
I
L
I
O
T
E
K
A
Ivan je bio kao izvan sebe od straha i od čuda, ali, savladavši se kojekako, stade pomírivo motriti stvari oko sebe:

— Ovdje ima biti bio počiňen kakav zločin, reče on. Ovo mi odijelo svjedoči. Na posteđi se još vide nekakve mrle kao od krv... Oče, ne muči nas više, govori što znaš!

— Imaš pravo, Ivane, odgovori s mukom fratar. Znaj da-kle, da je u ovoj sobi bio otrovan tvoj brat Ivan i njegova mlada zaručnica, Lene Ohmučević. Ove ulene svjetiljke rasvjetljivahu zadnju nihovu noć. Ovo su Ivanove hađine, a one onamo njegove zaručnice!

— Oh, Bože moj, Bože moj, očajno uskliknu Ivan, ti me pomozi!

— Izadimo brate, izadimo brate! vrisne Lene. Ovdje se umire.

Muk potraja nekoliko užasnih časova, dok se fratar ne mače i, skupivši sve svoje sile, približi se zidu i odgrne jedan zastor, a na zidu se ukazaše dvije užene slike: slike Ivana i Lene u punoj svojoj lepoti.

Ivan osta zabezknut videći pred sobom sliku Leninu za mlađijeh godina, a Lene gotovo nije vjerovala svojijem očima opazivši Ivanovu sliku, te udre u plač. No zagledavši se bole u sliku, Ivan opazi napisano: „*pinxit Blaxius Darschia*“.

— Blaxius Darschia, usklikne, onaj Drža koga sam na Janikolu gledao?

— Baš onaj, potvrdi fratar; on mi je sve kazao — i kao ojačan osovi se na noge, približi se Leni i Ivanu, te uhvativši ih za ruke progovori:

— Ne bojte se, dobra djeco, sad ēu svršiti, sve ēete potanko saznati; hodite za mnom!

Lene se jedva na nogama držala, a Ivan, uhvativši je za pas, izvede je polagano iz sobe; fratar opet sobu zatvori i pred njima izade u gradinu pred kućom. Zatvori i kućna vrata i zamoli ih, da bi ga slijedili u crkvicu, koja se je uz kuću nalazila. Vrata od crkvice bijahu otvorena; jedna ulenica gorjela je pred žrtvenikom i rasvjetljivala tamni prostor. Fratar klekne, da se malo Bogu pomoli, a to isto učiniše Lene i Ivan, moleći da ih Bog ojača u današnjoj kušni. Nakon kratke molitve, prvi se diže fratar, a za njim Ivan i Lene. Fratar ukaza drhajućim

Y
N
I
V
E
R
Z
I
T
E
C
K
A
B
I
L
I
O
T
E
K
A
prstom put desne strane, a Ivan se približi da vidi što je. Opazi mramornu ploču iznad jednoga groba, na kojoj je bilo latinski urezano: *Putniče, vapi pokoj Leni i Ivanu! — Obitelj Ohmučević-Antić*. Pročitavši Ivan natpis, spusti se na kojena i brizne u gorak plač. Lene ga je slijedila, i nihove se suze pomiješaše, a kosti pokojnoga im brata i sestre od vesela u grobu zaigraše.

Fratar je iz dalega promatrao ganutljiv ovaj prizor, plačući kao maleno dijete.

Od jednom kao da se dogodio neki preokret u Ivanovoј duši, razvedri se negovo lice, osovi se na noge i s nekim zanosom progovori:

— Pa dobro; prisvajam ovaj grobni natpis. Hvala grobu, hvala tajni koju je on čuvao! Da, da, mila Leno, ovo nije za nas smrtni dan; ovo je zora našega života, sunce naše budućnosti! Leno, Leno, ustani; ti nijesi više moja sestra! Ja sam tvoj zaručnik! Šta će mi više sve tajne ovoga groba, sve tajne života, kad mi je dozvoleno da te lubim kao zaručnik? Čistoća naših čustava sjaji nad ovim grobom kano čist alem u žarkome suncu, na koji ne može pasti nikakova laga ni sjena ludske zlobe!

Lene je plakala od vesela, jer nije dosele još vidjela brata okružena takovom aureolom zadovoljstva.

— Ja sam tvoj zaručnik! zanosno je ponavljao Ivan; naš je vjeridbeni ugovor napisan na ovoj mramornoj ploči. Bog nas je sam na ovaj grob doveo, da pročitamo ugovor, koji nije ničija ruka mogla izbrisati!...

Fratar je kao okameňen gledao taj prizor, bol mu je suze osušila. Oni se približiše nemu, ruku mu pošubiše, zaklevši ga, da im sve potanko ispriča o nihovoj prošlosti. Fratar ih bolno pogleda i uhvativši ih za ruke progovori:

— Draga djeco, hoćete li grešniku oprostiti?

— Opraštamo, složno odgovoriše Ivan i Lene.

Fratar ih na to izvede na sjedalo izvan crkvice, sjede kraj njih i potanko im stade pričati cito udes Ivana i Lene i grozan čin one kobne noći. Dok je fratar pričao i plakao, neka tajinstvena sučut ovладa Ivanovim i Leninim srcem, te suze orosiše i nihovo lice, a kad je fratar dovršio, iz nihovih se grudi vinu uzdah: Oh, mila sestro! jadni brate!

Sunce je već bilo zašlo i zadnjim svojim rumenilom obasjavalо ponosni vrhunac romantične Petke; fratar se prvi diže sa svoga mjesta, jer se približalo vrijeme da se u samostan vrati. Lene i Ivan izađoše za njim kroz vrata od gradine, koja fratar zatvori i preda njima ključe, veleći im:

— Primite, ovo je vaše, i oprostite grešniku, koji je ovo mjesto oskvruuo.

Ivan vas tronut odgovori: — Bog je sve prostio.

Prije rastanka, pred vratima, fratar se okreće još jednom Leni i progovori:

— Leno, ljubio sam tvoju sestru; tebe sada blagosivljam. Budi sretna uz svoga Ivana, a samo kad i kad molitvom se spomenite nesretnoga negdašnjega Pijerka Pucića. Ova haljina, koju na sebi nosim, posledica je moga grijeha; trideset je godina da pokoru vršim i nadam se, da mi je Bog grijeh prostio, prospite mi ga i vi i nemojte grešnika proklinati. Eno onamo, i pokaza prstom put sv. Jakoba, gnuće srce, koje je žarko, Leno, jednom tvoju sestru ljubilo. Možda me više vidjeti ne ćete, pohodite ipak gdjekad moj grob... jednu samo suzu, jednu samo molitvu posvetite grobu ubice lijepe Lene i dobrog Ivana. Bog je moguć i pravedan; tvoj brat i tvoja sestra ovdje izdajnički poginuše. Ja se osvetih njima, a Bog se je meni osvetio — jer ih je u vama uskrisio. Slava njegovoj providnosti! S bogom, s bogom, dovrši sijedi starac, a na oči mu navrješe vrele suze, i nabadajuće se polagano na štap zakrene desnom stranom i vrati se u svoj samostan.

Ivan i Lene zaustaviše se još nekoliko vremena pred vratima od gradine, prateći očima sijedoga fratra, dok im nije svijem pogledu umakao. Umirivši se donekle od utisaka današnjega dana, napokon i oni se uputiše put svoga stana.

Sutra dan, poslije podne, kad su Lene i Ivan izašli na šetnju, opaziše jednoga čovjeka, koji im je brzijem korakom išao u susret. Bio je Vlaho Držić, koji saznavši za njihov dolazak, došao ih je potražiti. Susretaj je bio vrlo ganutljiv. Ivan mu i Lene ispričaše sve što im se dogodilo. Držić, čujući sve to, proplače od vesela. Sjetiše se onda svoga prvoga susretaja na Janikolu i onog u Firenci s Cvjetom Zuzerinom. Držić im stade pripovijedati potanko o njihovim porodicama, ne pusti ih

ostati u Gružu, već ih povede u svoju kuću. Te večeri bilo je sijelo u nega, i oni se upoznaše s mnoštvom otmenije vlastele i pučana, među kojim je bila i dubrovačka Aspazija, Cvijeta Zuzeri. Po želi Držićevoj Lene i Ivan se nastaniše do ženidbe kod nega.

Nakon pet dana u kući Vlaha Držića bilo je sve živo i veselo, slavio se pir Lene Ohmučević i Ivana Antića. Vlastela se nađoše uz pučane, stara vladika Cvijeta Sorgo sjedala je uz Lenu Ohmučević, a dubrovačka Aspazija nazdravljala je slozi vlastele i pučana.

* * *

Na 30 Januara turobni glas zvona u sv. Jakobu navijesti dubrovačkome narodu, da se u vječnost preselio benediktinski opat O. Ambrozije, nekadašnji dubrovački vlastelin Pjerko Pucić.

У СУДУ.

— А. П. Чехов. —

У окружном граду Н-ском, у државној загаситој згради, где редом засједају окружна управа, примиритељни суд, сеоско, по-резно, војничко и многа друга вијећа, натуштеног јесењег дана расправљало је привремено своје послове одјељење окружнога суда. За споменуту загаситу зграду љутито је рекао један мјесни администратор:

— Ту је и јустиција¹⁾, ту је и полиција, ту је и милиција²⁾ — управо завод племенитих дјевојака.

Сигурно према пословици: где много маја преслана је чорба, та је зграда поражавала и убијала свежа, неслужбена човјека својим жалосним, као касарна обликом, старошћу, и без икакве удобности, како с поља тако и изнутра. Чак и у највруће прољетне дане она изгледа врло тамна, а свијетлих, мјесечином обасјаних ноћи, кад су дрвеће и кућице увијене у непрекидну сјену, у дубоком тихом сну, она сама некако незгодно и неукусно убија љепоту слике онога краја, квари опћу хармонију и не спава, те се не може ни одвојити од жалосних успомена на прошле, неопроштене гријехе. Унутра је све неуредно и одвратно. Необично је видјети, како се сви ти красни прокурори, чланови, начеоници, који код своје куће праве дјетињарије, лако измире с брујањем вентилација, непријатним задахом од дима свјетиљке и прљавим, мокрим зидовима.

Сједница окружног суда отпочела је пред десет сахати. Расправљању се приступило без отезања, с примјетним журењем. Ствари су ишли једна за другом и свршавале се брзо, као „литургија без појаца“³⁾, тако, да нико није могао саставити себи потпуну, прегледну слику све те шарене, ускомешане, као поплавна вода, масе лица, покрета, ријечи, несрећа, правде, лажи... За два се часа много урадило: двојицу осудише на затклетву, једноме одузеше повластице и осудише на затвор, једног оправдаше, једну парницу одложише...

Тачно у два сахата објави предсједник расправу, „по кривици сељака Николаја Харламова у убијству своје жене“. Суд је био онај исти, који и на пређашњој парници, само је мјесто брањаца заузела нова личност — млад, без браде судијски кандидат у капуту са свијетлим пунетима.

— Уведите оптуженика! нареди предсједник.

Али је оптуженик, раније доведен, већ ишао својој клупи. Био је повисок, плећат мужик, од 55 година, сасвим ћелав,

¹⁾ Правда, суд. ²⁾ Војничка власт. ³⁾ Као код римокатолика.

с апатичним, длакавим лицем и рићом брадом. За њим је ишао омален, изнурен војник с пушком.

Готово у самој клупи десила се војнику мала неприлика. Изненада се спотаче и испусти из руку пушку, али је брже-боље ухвати у лету, при чему се јако удари колјеном о кундак. У публици се зачу лак смијех. Од бола, или, може бити од стида, због своје сметености, војник се сав зацрвени.

Послије обичнога преслушања оптуженика, измјене поротника, прозивања и заклетве свједока, отпоче читање тужбеног акта. Ускогруди, бљедолики секретар, врло мршав у онаквом мундиру и са фластером на образу — у свему подесан за клинику! Читао је нејаким, дубоким гласом, брзо, службено, не повисујући ни понижујући гласа, као бојећи се да не замори прса; њему је скундовао вентилатор, који је несташно брујао иза судскога стола, и у опће чули су се звуци, који су давали тишини у дворани успављив, наркотичан карактер.

Предсједник, не баш стар човјек, са до крајности изнуреним лицем и кратковид, сједио је у својој наслоњачи, не мичући се и држећи руку на челу, заклањајући очи од сунца. Уза брујање вентилације и секретара, он је о нечем мислио. Кад је секретар направио малу почивку, да отпочне нову страну, он се од једног трже и погледа жућкастим очима на публику, за тим се најзе над ухо свога сусједа-члана и упита га с уздахом:

— Ви сте се, Матвеје Петровићу, задржали код Демјанова?

— Да, код Демјанова, одговори члан, такођер пренувши се.

— Идући пут, вјероватно, и ја ћу се код њега задржати. Код Тапјакова, молим Вас, није никако могуће остати! Врева, галама сву ноћ! Лупају, кашљу, дјеца плачу... немогуће!

Помоћник прокуроров, пун, угојен, црномањаст, са златним наочарима и лијепом, њежном брадом, сједио је непомично као кип и, поднимљен, читао Бајронова Кајина. Његове су очи биле пуне жудне пажње, а обрве се са дивљењем дизаху све више и више... Гдјекад би се наслонио на наслоњачу, један часак беззначајно гледао испред себе и затим се опет удубао у читање... Бранилац је правио црте по столу тупим крајем писаљке, и, спустивши главу на бок, мислио... Његово младо лице бијаше без израза, осим непокретног, хладног расположења, какво се виђа на лицу ћака и чиновника, који су присиљени из дана у дан сједити на једном те истом мјесту, гледати увијек иста лица, исте зидове. Говор, што се водио, није га ни мало дирао. Рашта је тај говор? По наредби управе, по давно заведеном шаблону, осјећајући да је одвратан и досадан, без осјећаја и жара, заборави га још пред поротницима, а тамо даље — ваља трчати по блату и киши на станицу, одатле у град, да би што прије добио указ, опет отићи гдјегод у округ, читати новости... досадно!

УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИБЛИОТЕКА

Оптуженик је с почетка кашљуцао и блиједио, али у скоро тишина, опћа монотонија и досада и на њега дјеловаше. Он је с глупим поштовањем гледао на судијске мундире, на изнурена лица поротника и мирно мицао очима. Судбени поредак и процедура, на које је у тамници с болом у души очекивао, сад су на њега дјеловали са свим одвратно. Он није никако овдје нашао оно, што је могао очекивати. На њему је била кривица убијства, али он ипак није овдје нашао ни грозних лица, ни погледа с негодовањем, ни звучних фраза о осуди, ни учешћа у његовој необичној судбини; ниједан судија није на њему зауставио дужег, љубопитљивијег погледа... Магловити прозори, зидови, глас секретарев, држање прокурора — све је то било пројекто канцеларијском равнодушношћу и дисало хладноћом, те је убица чинио просту канцеларијску дужност, или га нијесу судили живи људи, него каква невидљива, Бог зна од кога заведена, махина...

Умирени мужик није појимао, да су се овдје животним драмама и трагедијама тако навикили и научили, као у болници умирању, само што се у тој машиналној безосјећајности кроји сав ужас његова положаја, који је без излаза. Изгледа, да он не сједи мирно, него би хтио да устане и почне молити, са сузама искати милосрђа, горко се кајати, умирати од очајања и — све се то разби о затупљене живце и навику, као валови о камење.

Кад је секретар свршио, предсједник тек онако пријеђе по столу руком, упиши очима у оптуженника и затим лијено упита:

— Оптужениче, признајете ли своју кривицу, што сте у вече деветог јунија убили своју жену?

— Никако, одговори оптуженик, опирући се и држећи се за хаљину на грудима.

Одмах за тим пријеђе суд хитно на преслушање свједока. Бише преслушане двије бабе, пет мужика и полицај, који је начинио пријаву. Сви они, упрскани блатом, заморени пјешачењем и чекањем у соби за свједоке, изнурени и намргођени, свједочили су једно те исто. Они су говорили, да је Харламов „добро“ живио са својом старицом, као и други: тукао ју је само онда, кад би се напио. Деветог јунија, кад је сунце сјело, старица је нађена у ходнику с разбијеном лубањом; код ње је у локви крви лежала сјекира. Кад су тражили Николаја, да му јаве несрећу, није га било ни у соби ни на улици. Трчали су по селу и тражили га, завирили у сваку крчму и избу, али га не нађоше. Био је ишчезао и послиje два дана сам се јавио суду, блијед, дроњав, сав дрхтећи. Тада су га свезали и бацили у хладник (тамницу).

— Оптужениче, окрену се предсједник Харламову, можете ли објаснити суду, где сте били она два дана послиje убијства.

— По пољу сам ходао... Ни јeo, ни пио...

— А што сте се крили, кад Ви нијесте убили?

— Од страха... Бојао сам се, да ме не окриве...

— Аха... Добро, сједите!

Посљедњи је преслушан окружни љекар, који је секирао покојну старицу. Он изјави суду све што је имао у своме протоколу секирања и што је успио саставити, идући јутрос у суд. Предсједник уприје очи у његов нов, свијетао, црн капут, на кичицку вратну махраму, на покрете усана, слушаше, и у његовој се глави јави досадна мисао: „Сада свак иде у кратком капуту, а што је он скројо себи дугачак? За што наиме дугачки, а не кратки?“

Иза предсједника зачу се опрезно шкрипање ципела. Помоћник прокуроров приђе столу, да узме некакав папир.

— Михајло Владимировићу, саже се прокурор уху предсједниковој, страшно је загонетно водио истрагу тај Корејски. Брат му рођени није преслушан, кнез¹⁾) није преслушан, из описа собе не можеш ништа разумјети...

— Шта да се ради... шта да се ради! уздахну предсједник одупирући се о наслоњачу: — страхота... досадни часови!

— Ено, продужи шаптати помоћник прокуроров, обратите своју пажњу — у публици, на предњој клупи, трећи с десна... глумачка физиогномија... То је овдашњи богаташ. Има око пет стотина хиљада готова капитала.

— Он? По фигури се не примјећује... А што, голубе мој, морамо ли прекинути?

— Да довршимо истрагу, па онда...

— Како знате... Дакле? управи предсједник очи на љекара. — Дакле Ви налазите, да је смрт била моментална?

— Да, услијед јаче повреде мождане материје...

Када љекар сврши, предсједник погледа у простор међу прокурором и браниоцем и продужи:

— Имате ли шта питати?

Помоћник прокуроров, не дижући очију са Кајина, климну главом да нема; а бранилац се изненада окрену и, накашљавши се, упита:

— Кажите, докторе, може ли се по размјеру ране судити о... о душевном стању кривца? То јест, ја хоћу да питам, да ли величина повреде даје право да се мисли, да се оптуженик налазио у стању афекта?

Предсједник управи своје сањиве, беззначајне очи на браниоца. Прокурор се откиде од Кајина и погледа на предсједника. Само су се погледали, али ни осмијеха, ни чућења, ни сумње — ниједног израза није било на њихову лицу.

¹⁾ Сеоски кнез, кмет, руски староста.

— Молим, збуни се љекар, ако се узме у обзир снага, којом... е-е-е... кривац наноси удар... У осталом... извините, ја нијесам потпуно разумио Вашега питања...

Бранилац не доби одговора на своје питање, а није ни осјећао његове потребе. Саму њему било је јасно, да му је то питање дошло у главу и отисло се с језика тек под утјецајем тишине, досаде и брујања вентилације. Отпуштивши љекара, суд поче прегледати стварне доказе. Прво је прегледан кафтан, на чијем се рукаву опажала црна мрља од крви. Одакле је дошла та мрља, одговори испитани Харламов:

— Два три дана пред смрт бабину Пењков је пуштао крв својем коњу... Ја сам био тамо, па, сигурно, помажући, и... и умазао се...

— Али, Пењков је рекао отоич, да он не појима, за што би Ви били при пуштању крви...

— Не знам.

— Сједите!

Приступише прегледу сјекира, којом је била убијена старица.

— То није моја сјекира, изјави оптуженик.

— Да чија?

— Не знам... у мене није било сјекира...

— Сељак се не може ниједног дана проћи без сјекира. И ваш сусјед Иван Тимофејић, с којим сте Ви правили саоне, потврдио је, да је то била Ваша сјекира...

— Не знам, тако ми Бога (Харламов протеже руку и разстави прсте)... истинитога ми створитеља... Не сјећам се ни тога времена, да је у мене била моја сјекира. Била је у мене слична, помања, па ми је син Прохор изгубио. Двије године прије него ли је отишао у службу, ишао је за дрвима, играо се с дјецима и изгубио...

— Добро, сједите!

Оно систематско неповјерење и немарност у слушању, вјероватно, раздражише и увриједише Харламова.

— Бога ми! продужи он, отегнувши вратом, ако не вјерујете, а ви изволите питати сина Прохора. Прошка, гдје је сјекира? изненада упита он крупним гласом, окренувши се осорно војнику. — Где је?

— То је био тежак тренутак! Сви као да сједоше или стаоше ниже... У свакој глави, колико их је било у суду, као муња сијевну једна и то страшна, немогућа мисао, и нико се није усудио ни смио погледати војнику у лице. Свако је хтио да не вјерије својој мисли и држао, да је пречуо.

— Оптужениче, није допуштено говорити са стражом...
похита рећи предсједник.

Нико није видио лица војникова, и ужас пријеће по дворани невидљиво, као у масци. Судбени се пристав подиже с мјеста и на прстима, машући руком, изиђе из дворане. Мало затим чуше се лаки кораци и гласови, какви се чују при смјени стражара.

Сви подигоше главе и настојећи гледати тако, као да нијеничега ни било, продужише свој посао...

Рељево, 19./XII. 1903.

*Превео с рускога
Јаков А. Поповић.*

VOX VERIS.

— I. E. —

Nehote me do puste obale
Vlast domami jutra premaletna,
I duša mi nemirna i sjetna
Zanese se, kad prispjeh na žale.

Vrhu mene litice su stâle
Pod v'jencima zelenila ev'jetna,
Po dno nogâ tajna, nedospjetna
Melodija tihe prati vale.

I na suroj nasloñen stijeni
Osluškujem skrovito šaptańe,
Koje voda sa pržinom m'jeni.

I slutňa me obuze kroz tlańe,
Da se vječnost objavlja u m'jeni,
I u srcu zatrepti ufańe!

ЈЕДНА НОЋ.

— Јаков Р. Шаптић. —

Ја мишљах на те. — Бистра ноћ звијезда
Са модрим небом, сама, мирна, будна,
Корак је чула моје мисли таде,
Што кроз њу прође блиједа и чудна.

Тренутак један, пун свјетlostи Бога,
Кроз моју душу пројури у трену,
Непојмљив, страшан, велики и моћан,
Ко цјела вјечност у свом болу њену. —

Ах тад те видјех, у тренутку томе,
Са тамним лицем очаја и јада;
У ноћи једној оргије, весеља —
А с груди твоји' мртав анђо пада....

Leyzin.

D A R A K.

(Ñoj pri odlasku).

— Fr. Kulisić. —

I.

(19 jula.)

Ich weiss nicht was soll es bedeuten
Dass ich so traurig bin

Sjedao sam na lapadskoj strani, uprav pri samom moru na obali, i čitao zam Hajneovu Lorelei. Prva sam dva stiha, znaš dušo, prva dva stiha opetovao barem dvadeset puta i sve pilio u tvoje dvore, u tebe; u tebe, jer sam te vidio i poznao. Ako je katkad tvoje živo i plameno, puno čara i miliće oko smjerilo na onu stranu i zapazilo me, pitam te, dušo, je li me i poznalo?.....

Lorelei! Ah, kolike sam kombinacije predočaba činio! Divio sam se tomu natprirodnom stvorenu, divio sam se moćnoj Lorelei.

A da si ti, dušo, znala za ovo, zanago bi bila s prozora utekla.

Nego, utješi se, zlatna kćerko! Jedna si ti bila pred mnom, tebe sam video, a sve druge predođe bježu tamne i isčezavahu!

Isčezavahu! Jer sam žalio sudbinu bijednjih rajnskih lađara, žalio sam njihovu propast, žalio sam nesretne zalubljene momke.

Ah, kako ih je ona opčaravala, dražila, zasleplivala i smréu bratimila! A ja sam pun zanosa, divljeña; pun božanske milosti prelazio s lapadske na grušku stranu, prelazio sam gruški zaliv i približio se ka

I ja sam tad opet čitao prva dva stiha Hajneove Lorelei....!

II.

(29 jula.)

Bješe na javi, al' mi se čiňaše da snijevam.

Sjem tihog i kô uže mirnog mora pred sobom ne vidjeh ništa do maglu, debelu i gustu maglu. Ja sam u toj magli ne-

koliko časaka svoga života živio i — preživjeh je. Osjećao sam svježost mirnoga mora, osjećao sam ugodni zefir, osjećao uz to još i zagušljivu maglu. Vjetrić je ugodno promahivao i s časa na čas kô da se za čitav stepen pojačavao; i tek neopaživa bibavica na moru se javljala, dok opazih da se i magla prorjeđuje.

Htijah u lađu i zatvorih oči, odlučivši da se ne ustajem ni oka ne otvorim, dok ne prođe nekoliko vrijeme, èda vidim, da li će da nastane kakva promjena oko mene

Ustadoh i otvorih oči!

I vidjeh svjetlo mješte tame, sunce mješte magle. Vidjeh suncem okruñenu žensku glavu, zagledah se u nju, i ona me s blagim posmijehom pogleda

I ja sam joj pjevao

Pjesmu sreća:

Božanski nektar da sam ispijê žedno,
Veneri divnoj da sam cjelivô kosu,
Ne bi me slašću dražest osula nîhna,
Kô što me pogled jedan tvoj sami osu.

Ah, on je silan, presilan, jak i snažan,
Ah, on je žešći od božjeg sunca jarka,
U njem je slatkost, miliñe, čar i snaga,
Ah, on je silan, u njem je vatra žarka,

Što sumnju ništi, sažiže, pali, žeže,
A budi radost, spokojstvo duši dava,
Podiže sile, andele, duhove brojne,
I šapée strasno: odavna mržnja spava!

Ona vila suncem okruñena, ona zlatna djeva — bila si ti.
A što je ona tama, ona gusta magla, pa tihi, ugodni vjetrić i
sitna morska bibavica, ti, dušo, znaš i nikom ne kaži!

III.

Non ti scordar di me!

Ovaki ti, dušo, spremih darak sada na odlasku. Ovo je dosta, da se sjetiš svega, ovo je dosta, jer više ne mogu; a ti ćeš isto u ovome naći sve.

Promisli da su ovo tri cvijetka; prvi da te sjeća kad

Ja pred tvoje stadoh dvore,
Ukočeno gledah gore, —

(Heine).

a drugi kad

. . . iz carstva smrti ledne
Javi mi se ljubav stara, . . .

(Id.)

a trećega čuvaj što bole da ne svehne, i da se uvijek svjež
očuva, zalijevaj ga milošću srca svoga, a ushtjedneš li, da se
nim okitiš, zasadi ga na lijevu stranu! Na lijevoj strani blizu
nevinog srca cvjetaće: non ti scordar di me!

Dubrovnik, 4 septembra 1904.

ЈЕДАН СРПСКИ ЉЕТОПИС ПИСАН У ДУБРОВНИКУ.

— Петар М. Колендић. —

Многи манастири православних и католичких Срба поносе се тим, што су међу својим члановима имали по гдјекојега калуђера „богата гријеховима, а сираца добним дјелима“, који би побиљежио њеке у историји знатније догађаје, па и ако не увијек баш „од созданија мира“. Тако настадоше наши љетописи, у своје доба, поред црквених књига, једина лектира образованих Срба. А да су таки љетописи из других крајева Српства допирали и до Дубровника, доказује нам историк Лукаревић, који изричito спомиње, да је њих употребио као извор у својој историји¹⁾). Друго је питање, је ли ко у Дубровнику писао таке хронике. Сама чињеница, да имамо латинских и италијанских љетописа, писаних у Дубровнику, достатна је, да поткријепи мишљење, е ће их бити и у народњем језику. Вријеме ће их, без сумње, много изнијести из tame на видјело, а ја сам међутим, захвалећи срећну случају и предурељивости часнога О. А. Бачића, у стању изнијести овдје једну хронику, писану у Дубровнику брзопинком Ћириловицом, бива оним обличјем Ћирилових писмена, што га њеки протектокованi „научници“ окрстише бесмисленим именом „босанчица“. Ево тих драгоценјих биљежака у цјелини:

Нека се зна када се п(оче) Дубровникъ градити ѿ града
Цаптата на . љкг. 626. годица Христова.

Нека се зна када се донесе глава ѿ ск(е)тога Влади 8 Дубров-
никъ на . љкв. 1013. лијета Христова.

Нека се зна када се пче свјета Госпођа сидати 8 Дуброникъ
по јдномъ краљу и краљици ѿ инглитеље и сида се љ. годица и
коста . п. тисећа на . ч"р"з". 1160.

Нека се зна како дарјова царкъ Стиепанъ Дубровникъ градъ
Стонъ на . ч"т"л"г". 1333. лијета Христова.

Нека се зна како Углеша деспота и брата мъвкашина виеше
коне на ријеци Марици днемъ 8 Петакъ на . ч"т"з". 1361. лијета.

Нека се зна како има Дубровникъ ратъ с Николомъ Жданомъ
на . ч"т"б. 1370. лијета.

¹⁾ Copioso ristretto de gli annali di Ravsa, Млеци 1605. (Дубровник 1790.); стр. 37. (62.): „Si legge nelle Chroniche di Seruia“, стр. 38. (63.): „scrivono le Croniche di Seruia“ и иначе.

У Н И В Е Р З И Т Е Т С К А В И Б Л И О Т Е К А

Те се биљешке налазе на првој страни пошљедњег листа¹⁾ онога Ћириловскога лекционарија у доминиканском манастиру у Дубровнику, о коме је још Ђерва казао, да је написан »illygica lingua et serviano charactere«, те да »jam erat codex iste in Coenobio ad usum fratris Theophili Ragusini anno 1582, sed longe antiquior est²⁾. На другој страни налази се овај запис, писан другом руком: **либрє³⁾ мисалє дн падре фратре. иаквб дн рагњжа дн сантw . джминикw⁴⁾.** Први, који је овај љетопис употребио, у колико сам дошлије опазио, био је чувени пјесник Игњат Ђорђић. Он, који је латиницу сматрао „tudjiem' slovima“ а Ћириловицу „словинским“ писменима, преписао је ову хронику латинicom, а испред јој ставио ову биљешку: »In un Libro Serviano dove vi sono l' epile, e li Uangeli che si leggono p tto l'anno in serviano Dopò poi pur in serviano si legge così⁵⁾.

¹⁾ Сад је тај лист засебице под привременим бр. 39.

²⁾ Ђервин автограф „Chirographoteca Coenobii S. Dominici de Ragusio Ordinis Praedicatorum sive Codices M S. qui in Bibliotheca ejusdem Coenobii asservantur descripti, per materias digesti, variisque animadversionibus illustrati a F. S. M. C. R. O. P. 1751.“ стр. 57., бр. XIII. у библиот. домин. манастира у Дубр. Упореди и Starine (1896), XXVIII., стр. 4.

³⁾ Између ријечи либрє и мисалє одрто је, али ја сам ипак мишљења, да ту није било ништа написано. Проф. П. А. Сирку (*Краткий отчетъ о занятіяхъ за границей*, стр. 15.) приоптио је само тај запис из ове књиге и то погрјешно: Либар(ъ римскаго) мисала ди падре фратре. iаквб дн рагњжа дн сантw доминикw.

⁴⁾ У Дубровнику имамо и иначе италијанских записа писаних Ћириловицом. Тако је њеко једноме рукопису Гундулићева „Османа“, што је био својина породице Пуцића (Ex Libris Luciani Nic: de Pozza), а сад је у г. А. Фабриса, надао три листа, па на њих исписао њеколико стихова из Палмотићеве „Данице“ и ову биљешку:

ити (?) икед емажин
итегонац
отро алетан
ии асајнд одомохни
амфа отсога д' есем.

Читамо ли сваки редак натраг, добићемо њеколико италијанских ријечи без свезе: „Infame de Binti(?) Zanobetti putella orto incommodo di casa in mese d' agosto 1731.“.

⁵⁾ Рукопис „Annotazioni bibliografiche per servir all' Istoria litteraria di Ragusa, di cui molte ricavate dai scritti del ab: Ignazio Giorgi“ у бил. Мале Браће, под бр. 300, стр. 185-6. Отуда је италијанску биљешку и прву о зидању Дубровника преписао руски научник В. Макушев (*Изслѣдованія*, стр. 1-2.).

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Његов пријепис, као ни оригинал дослије није био у цјелини објављен. Кад је о. Севастијан Сладе (Dolci) писао своју историју дубровачке архијепископије¹⁾, употребијебио је прву биљешку, те г. 626. утврдио као годину оснивања Дубровника. И Фрањо Мартија Апендини знао је по Слади и Ђорђићу за ту хронику, па о њој каже²⁾: »In un antico codice Serviano citato dal Padre Dolci circa l'origine di Ragusa si legge: *Sia noto, che Ragusa da Epidauro cominciò a fabbricarsi l'anno di Cristo X. K. S. cioè nel 626.*«. Уза све то било је опће мишљење, да се је та драгоценјена старина изгубила. Сад, ето, излази на свјетлост први пут према изворнику у цјелини, па, као претеча наредних публикација ове врсти, јавља садашњим синовима Дубровника: **Нека се зна**, да има и ћириловицом писаних дјела ваших отаца.

¹⁾ De Ragus. Archiepiscopatus antiquitate, Јакин 1761., стр. XXIII.

²⁾ Notizie ist.-crit. sulle antichità, storia e letteratura de' Ragusei, I., стр. 74.

DUBROVAČKE ZMIJE.

(1)

— Baldo Kosić. —

Prirodnaci, ofiozni, dijele zmije (ophidia) po vrsti i položaju nihovih zuba u podredove: *Solenoglyphia*, *Protereoglyphia*, *Opystoglyphia*, *Aglyphodontia* i *Pteropoda*. Ovaj poslednji podred osniva se, osim na zube, i na druge karaktere.

Od tih podredova dva nijesu zastupana u Evropi, biva podred *Protereoglyphia* i *Pteropoda*.

Zmije podreda *Solenoglyphia* (tubularni zubi) vrlo su otrovne, zubi su im na nepcima (palatini) i na vilici (mandibula) maleni, učvršćeni i nazad okrenuti, dok na kratkoj i šuploj kosti gorne čelusti (maxillare), na prednjoj strani gubice, imaju dva duga, tanka i gibljiva zuba. Ovi zubi ukrivljeni i kao igla zaoštreni šupli su unutra (tubularni), te se u njih izlijevaju osobite žljezde, koje, budući pune otrovne tvari, ova će kroz zub netom se stegne žlezdano tkivo, što se dogodi kada zmija otvorit će zatvoriti gubicu da što mu draga ujede, te tako biva da je otrov uštrecana i u rane što zmija životinjama učini ugrizom.

Otrovni zubi, kako se reklo, gibljivi su: kada zmija drži zatvorenu gubicu, oni joj stoje među kožicom kao u kućici, položeni pri gornoj strani gubice, na nepcu (palatu), a netom gobicu otvoriti, tih se zubi napere; jer u ovih zmija gubičin je koštani sustav sastavljen tako, da, kad otvore gobicu, njeka vrsta poluge, da tako rečemo, djeluje na otrovne zube, a u isto doba stezaće okolišnoga tkiva na otrovne žljezde, te tako otrov bole štrene kroz šupli zub kada zmija ujede.

Kod otrovnih zuba nalaze se neki mladi zubi da zamijene prve, kada bi ih eventualno nestalo. Osim toga, gotovo čitav košturi od glave, a osobito čelusti, vezuje u ovih, kao što i u drugih zmija, vrlo elastično mišićno (muskulozno) tkivo, uslijed čega se njihovo žvalo može izvanredno raširiti, te tako životinja progutati mnogo debljih tvari nego što joj je i sama debljina tijela.

U podred *Solenoglyphia* spadaju mnoge i, kako je gore rečeno, vrlo otrovne zmije, koje se dijele¹⁾ u porodice *grohotušā* (*Crotalidae*) i *luticā* (*Viperidae*). Od ovih zastupana je u Evropi samo druga porodica²⁾ sa tri vrste i možda kojom odlikom. Od tih vrsta živi u Dubrovniku, koliko ja imao prilike da vidim, samo jedna vrsta, kako će ovdje dole sustavno navesti.

Red: Ophidia.

Podred: Solenoglyphia

Porodica: Viperidae.

Rod: Vipera.

Vipera ammodytes, Latreille. — (*Coluber ammodytes*, L.; *Vipera illirica*, Laur.). — Crnokrug.

O ovoj posve običnoj vrsti pisah nazad nekoliko godina (*La vipera ammodytes a Ragusa e dintorni*. Ragusa 1899.), a osobito zato, da spomenem jedan živi primjerak dubrovačkoga muzeja. Ima više od 14 godina da je taj primjerak bio ulovljen u blizini Dubrovnika i donesen meni za domaću zbirku rečenoga muzeja, gdje se i sada nalazi u sasvim dobru staňu.

Ova vrsta zmije otrovnice jedina je što je iz naše okolice do mene došla, i jedina na koju se namjerih hodeći po našim brdima za mnogo godina zasobice, osobito jeseni, kroz lovsko doba od godine, po čemu mislim, da se slobodno može reći, da u nas nema druge. Istoga je mnijeňa bio i pok. prirodňak Neumayer, koji je tvrdio, da u dubrovačkoj okolici živi cigla jedna vrsta otrovnice, biva, ova o kojoj govorimo; premda naš seljak cijeni, gledajući na šaru, da ih ima više, te ih po šari razlikuje u *Crnokruge*, *Plavokruge*, *Pepeļuhe* i katkad *Crno-pečice*. Ovome pak treba dodati, da u Ratu nazivlu *Poskok* neku, kako vele, otrovnu zmiju, koju ne mogoh dobiti a koja ipak, po mome mnijeňu, nije drugo nego obični crnokrug.

Crnokruga ćeš u Dubrovniku posve rijetko sresti blizu mora, kod glavnih puteva, na Pilama, na Pločama, u Gružu,

¹⁾ Po Giglioli-u.

²⁾ Ako se izuzme nekoga maloga trigonočefala (*Trygoncephalus halys*, Schleg.), koji iz Tatarije i Sibirije side katkad u južnu Rusiju. (Brehm, De Betta i d.).

Lapadu i t. d.; dapače cijenim, da se u ova dva posledna mješta, barem odavna, nije ni vido; dočim u strani Srda, na ravnicama, te u opće po vrsima brdâ, prilično je i sada običan, te svake godine s ovih mjesta stigne mi po koji primjerak za domaću zbirku. Na ostrvima kod Dubrovnika nema otrovne zmije nego samo na Mljetu, gdje crnokrug gotovo obiluje.

Ugriz je crnokruga posve opasan; ako se odmah ne zateče da se liječi, devedeset je na sto da je život izgubljen. Imam odavna vijestî što to potvrđuju, a i kroz ove posledne godine zgodilo se kobnih slučajeva u našoj okolici¹⁾). Naši sejani liječe ugriz ove zmije na razne načine, od kojih su neki dosta dobri²⁾, dapače ima u nekim selima i empirikâ, u kojih sejak trči netom ga dopade nesreća; ali se gdjegod dogodi, da je otrov crnokruga tako aktivran, da su uzalud sva liječeњa, a katkad paka, kao neki slučaji svjedoče, nema vremena ni da se liječe, te je otrov gotovo fulminantan. Naravno da su ovi slučaji posve rijetki, a da mnogo visi paka i o mjestu gdje zmija ujede, pa i o dobu godina, o veličini primjerka i t. d. Životinjama za stalno mnogo maće škodi otrov crnokruga nego li čovjeku, jer volovi, ovce, kučki češće su ujedeni, a u većem broju slučajeva lako prebole. Obično ih kade na zmijinu travu³⁾, na suknenu i prtenu robu, na baležinu i t. d. — Među ostalome, sreća je da je ova zmija, kao i ostale vrste ove porodice, noćna ili bar sutonska, to jest, nezina aktivnost uprav ne počinje nego stoprv k večeru, a to joj kažu i oči, kojih je zjenica produgasta

¹⁾ Godine 1901., cijenim kod Stona, djeca igrala se pod jednim stablom, dok, za nesreću, jednoj maloj dade se ugledati ptičije gnijezdo na grani, te se popne da ga skine. Dobre do nega i, podignuvši ruku povrh gnijezda, uhvati ga ozgor kažprstom i palačkim. U taj čas crnokrug, koji se bijaše slučajno skolio u gnijezdu, ujede malu između dva prsta tako pogano, da nakon malo ura umre.

Iste godine 1. Avgusta u Babinu Poju, na Mljetu, Nike kći Nikole Matana, djevojče od 16 godina, hodeći o zapadu sunca bosonoga kroz goru, nabasa na crnokruga, koji je ujede u prst palački od lijeve noge. I u ovome slučaju bješe ugriz tako pagan, da djevojka, uz prkos liječeњu, ne prezivi s otrovanom ranom već cigle 15 ura, jer umrije sutra dan u 10 ura pr. p.

²⁾ N. p. isisaju ranu; čine bolesniku da piye rakije, da mnogo ide; uvezuju mu raňeno udo više rane, natapaju sokom od luka česna.

³⁾ Zmijina trava = *Veronica chamaedrys*, L. — Ova je paka bilka u velike upotrijebljena od empirikâ da čejad liječe od crnokrugova ujeda.

У Н И В Е Р З И Т Е Т С К А Б И Б Л И О Т Е К А
kao u mačke¹). Obično je danom liječina, svijena u kolaču drijemle i peče se na suncu, te niti će nasrnuti ni ujesti, nemoj da u nju dirneš ili se o nju otereš, biva, da joj na koji način dosadiš te je naletiš, premda će ipak, ako joj zgoda dogje, ptičicu ili što drugo uhvatiti. Koliko sam mogao opaziti, u mnogo godina, i pred lovskim psom prije će se ukloniti i zavući medu hridi i u goru, nego će na psa nasrnuti; premda su ipak i ovi ugrizeni ne u rijetko, jer, tražeći lov, slučajno se zaustave šnureći blizu zmije, tako da je razbude i naljute, a paka ima pasa, koji na zmije nasreću, kao baš što čini i moj lovski kučak, koji će na svrhu grubo nagrajsati.

Po selima se priča, da se crnokrug baca za čeladi, da nasrće na živo itd. Meni je da rečem, da ja to nijesam nikada opazio, da nijesam nikada video skočiti ovu zmiju, ne samo za čeladetom, a ma ni za kojom mu dragom životinjom. Kao gore rekoh, ovoj je zmiji u naravi lijenos, a osobito danom, a jaoh bi bilo da ima i pola živoće, hitrine nekih drugih naših neotrovnih zmija, o kojim ču dale govoriti. A ma bilo kako bilo, pažnja ne će nikada biti suvišna, kada se ide po brđima gdje je prilika da živi ova vrsta zmije, a osobito u toplo doba od godine.

Ko je video crnokruga samo jedan put, nije lako da ga zamijeni s kakvom drugom zmijom: negova plosna glava, troučasta, na relativno tanku vratu; njegovo, prama drugim zmijama, kratko a podebje tijelo s malenim repom, a navlaš mu hrbatni pâs sastavljen od mrkih kosih četvorina (rombâ), više ili manje spojenih na uglovima, čine ti ga raspoznati i podale; a u blizini paka odlučuje karakteristični znak ove vrste, t. j. nosni huhorić, pa produgasta zjenica, male luske medu okom i luskama gorne čelasti i t. d..... ali ne bi baš nikome žudio, da se nađe u brdu toliko blizu crnokruga, da mu može razabratи ove poslednje znakove, i pored onoga što sam gore kazao o éudi ove zmije.

Regbi da u nas, za sreću, od nazad nekih godina ova vrsta zmije postaje rjeđa, te da sada nije onako česta kao što

¹) Osim crnokruga ima produgastu zjenicu i *Tarophis vivax*, *Fitz.*, zmija naša, podreda „Opystoglyphia“, koja je gotovo noćna, kako ćemo daљe vidjeti.

bijaše nekada, barem na ovim mjestima kod Dubrovnika što sam ih prije spomenuo i gdje su je često nalazili loveci koncem leta i jeseni, to jest kroz lovačke mjesecce; premda sam paka i prošle godine (1903.) imao baš iz strane Srda dva mlada primjerka. — Bilo kako mu drago, ja bih ipak svjetovao lovece i druge, kojim je da obahode brda, bašće itd., da uvijek nose sa sobom malenu bočiju amonijaka, te da ním natope ranu (otvorenju prije malo britvicom), kada bi se slučajno nesreća dogodila, uz to da čvrstvo vežu ujedeno udo više rane, da piju obilno rakije, koñaka, ili koga drugoga spirita; a, ako ovoga nemadu kod sebe, onda će pomoći koja kap amonijaka u vodi. U oskudici svega toga, nek se otvorí malo rana te, ako su usta posve zdrava, neka se isisa, oplače svojom mokraćom, veže udo raňeno tvrdo više rane itd. Mogao bi lovac i kauterizovati ranu puščanim prahom. Razumije se, da sve ovo mora biti učineno što prije, po mogućnosti hladnokrvno, a pošto hod osobito pomaže,¹⁾ odma brže bole put kuće, pa k liječniku²⁾. Kučku je dosta oprati ranu amonijakanom vodom, a pošto su oni obično ujedeni u gubicu, koja strašno oteče, tako da joj gotovo sva epidermida ispuca i iz nje curi žutkasta voda (serum), ovo pomogne da se otrov prije neutralizuje putem amonijaka i da pas lakše preboli³⁾.

Nekada su crnokruga upotrebljavali kao lekariju, biva, činili su od nega neku juhu koju sa zvali viperata (brodo di viperai), da slabim povrate sile. Spomiňem se u Šarićevoj lekarnici nekoga blanka (sanduka), u kome su stale zmije, te mi stari Nikola, koji bijaše ondje gotovo kao apotekar, kazivaše više puta kako bi on vario tu juhu. Recepat je kazivao: jedna zmija na komade i pola užirena piletina u kutlu vode, pa

¹⁾ Dapače mora se svakako hoditi, da te slučajno ne bi san svladao.

²⁾ Calmette, Olivier i drugi preporučuju za ugriz otrovnih zmija u opće: potkožne injekcije potasijeva hipermanganata (Ipermanganato di potassa) 1%, ili sodina hipoklorita (Ipoclorito di soda) 1-60, ili hromske kiseline (acido cromico) 1% itd. — Sada ima i relativni „serum“.

³⁾ Naš bi sejak negda izbo iglom gubicu ujedene životinje te tada je kadio, ili obloživao joj gubicu raznim travama, ili natapao sokom od luka česna (*Allium sativum*) itd. Čini li to i sada, ne bih znao reći, svakako ih kadi, natapla itd.

nek se vari dok juha dođe na trećinu. Na glasu je bilo da su zmije bile uprav crnokruzi, ali ja se bojim, je li ikada u onaj sanduk crnokrug i zavirio, premda su bila i duga kliješta kojim bi se zmije iz blanka vadile, dapače i sabla kojom bi im se kidala glava itd.

Crnokrug (*vipera ammodytes*) živi po nekim krajevima Evrope, ali za sreću regbi da ga nigdje nema u množini. Osim u Dalmaciji živi i u Hercegovini, Bosni, u južnoj Ugarskoj, na Balkanu, u Turskoj, Grčkoj i nezinim otocima. Nalazi se u južnoj Francuskoj (u Delfinatu), u južnome Tirolu, u Mletačkom i u Siciliji. A naći ga je, po Olivier-u, i u Africi (*Les Serpents du nord de l'Afrique*).

U domaćoj zbirci reptilâ dubrovačkoga muzeja vrsta je zastupana sa devet primjera raznoga doba, veličine i šare; iz raznih su mjesta dubrovačke okolice, naime: s otoka Mleta, iz Župe i Konavala; a paka, iz užih dubrovačkih krajeva, imade ih s Ravnicâ, sa Srda itd.; razne su osnovne boje, mrke, jasne, izabelinske i pepelaste, dakle, po nomenklaturi naših seđana, tu ima crnokrugâ, plavokrugâ, pepeļuhâ itd., a skupa su, kako rekoh, jedna te ista vrsta, to jest *V. ammodytes*. Medu svim se pak ističe, osobito radi veličine, muzejski živi primjerak (koga spomenuh na početku ove raspravice), kome je metar duljine, a negova ošešarina dopire do 15 cm. Krasan je to primjerak ulovljen na Lupču dne 7. Avgusta 1890, dakle ima više od 14 godina da živi u sužaństvu; posve obiknut, hraňen je kroz letno doba malenim mišima (*Mus musculus*) i pticama, navlaš grmušama (*Sylviae*), ali od nekih godina nazad posve malo jede i, na čudo svačije, samo malo dana preko godine, n. p. god. 1902. prvoga miša pojede dne 8 Jula a poslednjega na 13 Septembra. Kroz to vrijeme izio je u sve: 16 miševa, 8 grmuša (*Sylvia hortensis*) i jednu muharicu (*Muscicapa grisola*); ukupno 25 glava. Prošastoga leta, god. 1903., počeo je jesti 16. Junu a svršio dne 21 Avgusta; pojeo je kroz to malo doba: 7 miševa, jednu mladu čiopu ernu (*Cypselus apus*) i 10 grmuša; dakle samih 18 glava, sedam maće nego 1902. god. Napokon, ove godine, stoprv 24. Junu pojede jednu grmušu i jednog mladog vrapea (*Passer domesticus*), a do dne 18 Avgusta pojede, računajući miševe i ptice, 22 glave. Pošto paka od toga

dana zmija ne dira hranu, bojim se hoće li ove godine više i jesti. Iz tih data izlazi, da je kroz godinu 1902.-1903. živjela zmija bez hrane 9 mjeseca i 3 dana, biva mjesec dana više od pređašnjega perioda, a sasvim tijem, kako se i gore reklo, živila je u vrlo dobru staňu, i svake godine, tako reći, to debla. Kroz lato zmija pije vode, ne u često, ali obilno; do tri put mijenja kožu.

Prekoračio bih mjere ove radnje, kada bi htio ovdje nавesti tanko po tanko običaje ovoga našega primjerka, naime, kako prolazi zimu, lato itd.; a paka o tome sam kazao već u svojoj brošuri, koju spomiњem na početku i kojoj bih imao sada malo šta i dodati; reći mi je samo, da je zmija gotovo napustila i ono malo bjesnila što bi je katkad spopalo prvih godina, kada bi je ko naletio. Sada je uhvatim i rukom (stvar koju ipak ne bih ni po što pustio da drugi učini), a da ne puše i ne pokaze nikakve nakane da ujede, premda joj to, kako se čini, nije po čudi. Miševe žive rijetko ujeda, nemoj da je vrlo gladna, voli ih mrtve, a regbi da su joj milije male ptice, a osobito pretile grmuše, koje, ako su žive, ipak ne takne. Bilo bi možda pitaće i o razumu ovih životinja, ali taj, po mojemu mišenju, mora biti posve slab, pošto ne bih za stalno mogao reći, da me taj crnokrug raspoznaće između druge čeladi, sasvim da sam već toliko godina okolo njega; jedino se vidi da se priputomio i dobro prilagodio sužanstvu, i što n. p. kada je gladan, odma će doći prama meni dok otvorim vrata od radionice, da vidi kroz staklo od svoje krletke jesam li mu što donio da jede; ali mislim, da bi to učinio i s drugim osobama, kao i prije rekoh *). Ama bilo kako bilo, ovo posljedne ipak bi pokazalo neki razum, te da je zinija kroz ovo vrijeme bar nešto upamtila.

(Nastaviće se).

*) Op. cit.

USTRIŠCI IZ SHAKESPEARE-A.¹⁾

(6)

— Antun Krespi. —

Iz „OTELA“.

Čin III. — Pojava III.*)

Pred kulom na otoku Kipru.

[Otelo, Jago, Dezdemona i Milka].

- Otelo. Ja ti ne ču ništa uskratiti,
Al' na uzvrat ja ču molit tebe,
Da me pustiš veto časkom sama.
- Dezdemona. Hoče li ti zanjekat? — Ne ču.
Ostaj s bogom, mili gospodaru!
- Otelo. Ostaj s bogom, Dezdemono mila!
Ja sam ončas s tobom.
- Dezdemona. Hodi, Milko. —
(Otelu) Neka bude po čeifu tvome;
Što god bilo, ja ču slušat tebe.
[Odlazi s Milkom]
- Otelo. Lupki stvore! To li te ne čutim,
Osudio nav'jek dušu svoju,
A kada bih presto da te čutim,
Tada opet nek nastupi haos.
- Jago. Dični vodo
- Otelo. Što to veliš, Jago?
- Jago. Je li znao Mihajlo Kasije,
Kad se s svojom gospodom gledaste,
Za tu Vašu ljubav?

¹⁾ U narednim brojevima štampaće prevodilac jednu studiju o Jagovu harakteru. Za to izostaje danas obični predgovor. — BiL. Ured.

*) Treći Čin broji 4 Pojave, od kojih III-ča zahvata sama polovinu cijelog Čina. Od ove duge Pojave ja sam — prostora radi — izostavio dva ustriška, jer nijesu ni psihološki ni jestetički pretežni. Prvi je veći, i odma u početku; drugi je maši, i u sredini. Oba zajedno iznose po prilici $\frac{1}{3}$ cijele Pojave.

Kasije moli Dezdemonu, da se zauzme kod Otela, jeda ga ovaj primi opet u službu za svoga namjesnika. Dezdemona mu to obeća, a u ispuštenom ustrišku drži svoju riječ i preslovi muža, te joj ovaj napokon usliša molbu. Jer što bi mogao zaљubljeni Otelo lijepoj Dezdemoni odreći? To priznaje i on sám; a tom negovom ispovijesti počinjem III. Pojavu.

Otelo. Jeste znao,
Od početka do kraja; jer pitaš?
Jago. Tek da svoju zadovoљim misô,
Nit' tu ima više kakve zlobe.
Otelo. A koja je tvoja misô, Jago?
Jago. Mislio sam, da se n'jesu znali.
Otelo. O dakako! i vrlo bi često
Dohodio k nama.
Jago. Zbića?
Otelo. Zbića!')
Ili štogod nahodiš u tome?
Nije l' pošten?
Jago. Pošten, vojevodo?
Otelo. Dàšto, pošten!
Jago. Što znam, vojevodo.
Otelo. A koje je tvoje mn'jeće?
Jago. Mn'jeće,
Vojevodo?
Otelo. Mn'jeće, vojevodo!
Jest, boga mi, pûki je moj odjek!
Kako da je u negovoј misli
Koja neman prem grdna da kaže. —
Néšto ti se mota po pameti;
Malo prije čuo sam gdje veliš:
„To mi nije ni malo po éudi“,
Kad se praštô Kas'je s mojom ženom.²⁾
Što ti ono ne bješe po éudi?
A kada sam tebi pov'jedio,
Da je on mi pouzdanik bio
Za sve vr'jeme moga ljubakańa,
Ti si onda uskliknuo: „Zbića?“

¹⁾ *Othello: Indeed! ay, indeed* (zbića! e, zbića). — Ono je ponavljanje od ko-gagod umetnuto. Isti slučaj imamo dva stiha poslije: *Othello: Honest, ay honest*, gdje prvo *honest* vrijeda očito zakone stiha. — Ja sam ta ponavljanja izostavio, dok su ih Nijemac i Talijanac pridržali.

²⁾ *When Cassio left my wife* (kad je Kasije ostavljao moju ženu) nije sa-svijem tačno: *als Cassio fortging*; nego: *allorchè Cassio s' allontanava da mia moglie*.

УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИБЛИОТЕКА
Namrštio i nabraskô čelo,
Kako da si uput zabravio
U tvoj mozak koji strašan zamet. —
Ako li me lubiš, očituj mi
Svoju misô.

Jago. O moj vojevodo,
Tà Vi znate da ja Vaske lübim!

Otelo. Držim i ja, a pokle te poznam,
Da si sama lübav i pošteće,
Zato ovo sustajaće tvoje
Još mi većeg ulijeva straha;
Jerbo to su obične stupice
U pr'jevarna i nevjerna huљe,
Dok su opet u čestite duše
Tajni mîgi, što iz sreca prodru,
A ne može čustvo ih podušit.¹⁾

Jago. Za Kasija — mogô bih se zaklet,
Ja cijenim da je pošten čoek.

Otelo. C'jenim i ja.

Jago. A bilo bi pravo,
Da su ludi što im lice kaže.
Jal' bi rada, e oni te n'jesu,
Ni po licu ne budu pošteni.

Otelo. Za cijelo, pravedno bi bilo,
Da su ludi što im lice kaže.

Jago. E, pa onda mislim, da je Kas'je
Pošten čoek.²⁾

Otelo. Ne, tu ima više;
Već te molim, ti jezikuj sa mnom,
Kako misliš, kako razabireš,
I svojemu naj goremu mn'jeňu
Ti nadjeni i naj goru riječ.

¹⁾ That passion cannot rule (rule za suppress) — što čustvo ne može uzdržat. To je u Nijemcu: *im Zorn des Edelmuts*, a u Talijanca: *a cui la verità fà violenza*.

²⁾ Talijanac je ovdje sklopao krupnu pogrešku: e allora *crederei* Cassio un uomo d' onore — Vidi Nijemca: Nun wohl, so halte ich Cassio dann für ehrlich.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Jago. Prostite mi, dobri vojevodo:
Nek mi dužnost moja djela veže,
Ali ipak n'jesam ondje vezan,
Gdje su i svi robovi slobodni.
Mîsli izut? Dànu, pa recimo,
Da su krive jali potištene —
Pokle gdje bi tu polaču našô,
U koju se katkad štogod gadno
Ušušalo nije? Je li koga,
Te imáde tako čisto srce,
Da mu koji habavi začetak
Sud ne kroji i ne vodi pravdu
I ne sjedi u sudijskom zboru
Zakonito v'jećajući mišlu?¹⁾)
Otelo.

Ti se rotiš na prijana, Jago,
Ako e'jeniš da mu krivo čine,
A od nega tvoje mîsli tajiš.

Jago.

Ja Vas moļu — i ako se, možda,
U svom mn'jeńu varam; jer, priznajem,
Moje ēudi to je luta rana,
Da sve preži na zlo i da često
Utvara se sumníčeńem svojim
Sve što gr'jehâ, te u zbiļi nema —
Ja Vas dakle moļu, da ni malo²⁾)
Ne uzmete u obzir čoeka,
Te ovako nepotpuno shvata,
I da sebi ne gradite mukâ
Od tog sprslog i klimavog mn'jeńa.
Za Vaš pokoj i za Vaše dobro,
Za moj obraz, čoeštvio i oprez
Moje mîsli da saznate nije.³⁾)

¹⁾ Talijanac je ovaj Jagov govor vrlo slobodno preveo. Među njim i Slegelom nije dakle o kakvom upoređenju zabora. — Nijemu se dvoje može zamjeriti: 1) Izostavio je jednu od triju sinonimnih frazâ („vodit pravdu“); 2). *with meditations lawful* (sa mislima zakonito) on prevodi: *mit rechtgemässer Forschung*, što nije samo leksikalno netačno, već eijenim da kvari i smisao.

²⁾ „Ja Vas moļu“ — Nijemac nema, Talijanac ima. To je do raznoga teksta.

³⁾ Ruskoni je ova tri posljedna stiha okrñio, izostavivši šest riječi!

Otelo. Što to mniješ?

Jago. Dragi gospodaru,

Dobar glas je čoeku i ženi

Alem prâvi od nihove duše.

Ko mi česu krade, krade šurku;

To je nešto, te bih rekô ništa:

Bješe moje, sada negovo je,

I bilo je tisućama robom.

Ali čoek, te mi nešto guli

Od mojega dobrog imena,

Taj otimle meni od onoga,

Štono nega obogatit ne će,

A mene će prosjakom okrenut.

Otelo. Hoću znati, boga mi, što misliš.

Jago. Ne možete, pa sve da imate

Moje sreću u svojim rukama,

Niti čete, dok j' u mojim grudim.

Otelo. Ha!

Jago. Gosparu, o Bog Vas sačuvô

Lubomorstva, zelenoke zv'jeri,

Štono sama sebi jelo spravla,

Kim se žiri! — Blažen onaj rožan,¹⁾

Te je stalan o usudu svome,

A ne čuti nevjernice svoje!

Al' o! koje paklene trenutke

Premotava čoek, koji lubi,

A 'no ipak dvoumi, koji sumňa,

A 'no ipak sa svim žârom čuti!

Otelo. Avaj jada!

Jago. Sirak, a spokojan,

Taj je bogat i pro brkâ bogat;

Ama blago, neizmjerno blago,

Kô zima je ubogo za onog,

¹⁾ Oko ovog trudnog perioda uhvatîše se ukoštac sila komentaturâ. Nijemac (i ja) slijedio je Hanmer-ovo mnijeće, utvrđeno od Malone-a, dok je Rusko-nijeva interpretacija samovoљna i nema za sebe nijedno ugledno ime. Evo je: E un mostro dallo sguardo urelento, che corrompe e abborre l'alimento di cui si pasce.

E 'no vazda obubožit strepi. —
Dobri Bože, srca mojih milih
Oslobodi Ti od ljubomorstva!
Otelo: Što? Što veliš? Mniš li, da ēu sprovest
Vas svoj vijek u tom ljubomorstvu
I sved sl'jedit mjeseceve m'jene
S iznovičnim podozreñem? — Ne ēu:
Jednom sumnat, to je jednom osjeć'.¹⁾
Slobodno ti da me jarcem praviš,
Napeñem li duševnu rabotu
Na taj nadut i napuhan utvor,
Na kojega ti si nišanio.
Ne; ja ne ēu ljubomoran postat,
Što mi reku: „žena ti je l'jepa
I vrlo je zabavna i pjeva,
Lubi društvo, slobodnog je zpora²⁾
I igra se i bala ti divno“.
Gdje je krepost, to je kreposnije;
Niti ja ēu vađa isúkati
Iz svojih slabih dostojaña
Ni najmańu bojazan jal' sumnu,
Da je mene odbjegnula luba;
Jerbo ona imala je oči,
Pa je mene obrala. Ne, Jago:
Hoću vidjet, prije no ēu sumnat;
Kada sumnam, hoću i utvrdit;
A po tvrđi nema veto ovo:
Ća jà lubav jà ljubomor, uput.³⁾

¹⁾ Ruskonijev je prijevod leksikalno tačan, ali jestetički pogriješen: se una volta sola n'entra il dubbio, irrevocabilmente mi determino. — Uporedi sa Šlegelovijem: einmal zweifeln macht mit eins entschlossen.

²⁾ Feeds well Nijemac prevodi: *gedeikt*, a Talijanac: *s'adorna*. — Mańa je pogreška pak što je *is free of speech* (slobodna je govora) prvi preveo: *spricht scherzend*, a drugi: *ama l' allegria*.

³⁾ Ovdje se je izmakla Nijemuću jedna pogreška smisla, jer nije: *fort auf eins mit Lieb' und Eifersucht*, nego: *mit Lieb' oder Eifersucht*, kako je i Talijanac preveo, kako tekst nosi i kako smisao zahtijeva. — U Ruskonija je vas ovaj govor sasvijem razuzданo preveden.

Jago. Milo mi je, jer Vi sada mogu
Očitovat i dužnost i ljubav,
Što Vam čutim, slobodnjim srcem.
Čujte dakle, kako red me ide,¹⁾
Što ču reći. — Još o tvrđam šutim;
Vi pazite na suprugu svoju;
Gledajte je dobro kad je s Kas'jem;
Vladajte se očima — ovako:²⁾
Ni pouzdan niti ljubomoran.
Ne bih rada, da je prevareno
Vaše vedro, plemenito srce
Prirođenom svojom podatnošću;
Zato paz'te! jer ja dobro znadem
Običaje ove naše zemљe:
U Mlečima one puštavaju,
Da sâm Bog im mahnitosti viđa,
Koje ne sm'ju muževima kazat;³⁾
A njihova naj boja je sav'jest:
Ne ne-činit, nego držat tajno.

Otelo. Tako dakle?

Jago. Kad je Vas uzela,
Varala je roditelja svoga;
A kad bješe vidjet, da se trese
I plaši se od Vašeg pogleda,
Ona ga je to više ljubila.

Otelo. I uprav je tako.

Jago. E pa dakle?
Kad je ona, jošter mlada kapla,
Na taj način znala se preličit,
Te je oči vlastitoga oca

¹⁾ [As I am bound] (kako je moja dužnost) prevodi Nijemac: als Freundschaftswort. — U Talijanca je tačno.

²⁾ Wear your eye — thus, not jealous, not secure (vodite svoje oko — ovako, niti ljubomoran, niti stalani); to je u Nijemcu: das Auge klar, nicht blind, nicht eifersüchtig. — Talijanac prevodi *thus* (= ovako): con cautela.

³⁾ Evo kako su u Ruskonija ova tri poslednja stiha: e le amabili Veneziane se la intendono prima col Cielo che coi loro consorti! — U Šlegela je tačno.

Zatisnula kô što zaprt žalud¹⁾
 On je mnio, da je čarolija — —
 Nego red je da me ukorite;
 I za to Vas poniženo molim:
 Prostite mi, što Vas odveć ljubim.
 Otelo. Ja sam tebi na vijeke haran.
 Jago. To je, viđu, smutilo Vas malo.
 Otelo. Ne, ni malo, ni malo.
 Jago. Takò mi,
 Strah me dà jest. Ali, ja se ufam,²⁾
 Što sam rekô, Vi ēete razabrat,
 Da istječe iz ljubavi moje. —
 Nego, viđu, Vi ste uzbuñeni³⁾ —
 Ja Vas moļu, nemojte naprezat
 Moje r'ječi na teže zaklučke⁴⁾,
 Ni na veći dohvati no je sumňa.
 Otelo. Ne éu.
 Jago. Jerbo, da to učinite,
 Gospodaru, besjede bi moje
 Tako grdan uspjeh postignule,⁵⁾

¹⁾ *To feel her father's eyes up, close as oak* (zatisnuti svoga oca oči, zatvorene kao hrast — *oak* mješte *grain of oak*, biva: pica hrasta, a to je: žalud) Nijemac prevodi: *dass sie des Vaters Blick mit Nacht umhüllte*, što, iako nije leksikalno tačno, ali jest po smislu; dok u Ruskonija nije ni ovako ni onako: che chiuder seppe si fattamente il proprio cuore agli occhi d'un padre.

²⁾ *Othello. O gar nicht! gar nicht!...* | *Othello. No! No!*

Jago. Traun, ich fürcht' es doch. | *Jago. Convenitene: tristi pensieri vi passano pel capo.*

Iznio sam ovaj kratki ustrižak uporedenja radi i da se vidi, koliko je Ruskonji ne samo razuzdan, već i nemaran. Jestetičke pogreške, što je ovdje sklopotao, mogao je zajsto bez truda minut, da se samo časak zaustavio i promislio.

³⁾ Nijemac, stiha radi, izostavlja: „ja vidim“.

⁴⁾ *To grosser issues* (na veće zaklučke). Nijemac je *issue* shvatio za *izlazak*, dok ono ovdje stoji mješte *conclusion* (zaklučak). I zato nije dobro: zu grössem Raum. — Ni ovdje ne možemo se osvrnuti na Ruskonija, jer je, kako obično, razuzdan.

⁵⁾ I Nijemac i Talijanac uzeli su *success* (uspjeh) za *consequence* (Folge, conseguenza), a to po nešto mijenja smisao: — So hätten meine Reden schlimmere Folgen, als... — i: le mie parole potrebbero condurvi per gradi ad odiose conseguenze. — Ovaj je *passus* u ostalom dosta prijeporan.

Na koj' n'jesam svojom mišlu kučô. —

Kas'je meni dobar je prijatelj —

Nego, viđu, Vi ste uzbućeni.

Otelo. Otkud, otkud! N'jesam vele zbućen. —

Mnim da mi je Dezdemona vjerna.

Jago. Da bi dugo poživjela tako,

A Vi dugo toga mn'jeća bili!

Otelo. A 'no ipak, kako će priroda

Saći s puta —

Jago. E, baš, to je ono!

Jer, na primjer — da Vam oblo rečem —

Što j' odbila toliko prošacâ,

Domovinom, kalupom, kolenom,

Sve prema njoj, a, kako vidimo,

Na to narav u svačemu teži;

Hm! mogô bi tu načušit kogod,

Da to odveć samovođom smrdi¹⁾

I grdobnim nekim nerazmjerom

I mislima protiva prirode. —

No, prostite, ja ne zborim, sada,²⁾

Uprav o njoj; i ako se bojim,

Da ne šune toj nezinoj voli,³⁾

Kad se vrne k bojemu razboru,⁴⁾

Poredit Vas s zemljacima nénim,

Pa se možda kajat.

Otelo. S bogom, s bogom!

Ako spaziš više, kaži više.

Svoju ženu stavi nek je preže. —

Ostavi me, Jago.

¹⁾ Will (vođa) stoji ovdje mještje self-will (samovođa). Zato je slab njemački prijevod: *darin spürt man Willen allzulüstern*, a talijanski je po gotovo pogriješen: taluno potrebbe veder forse in tale condotta un germe di corruzione.

²⁾ Na riječ *sada* pada snaga govora; to se iz smisla razabire, dok se opet vidi, da je to bila i Šekspirova namjera, pošto se on ne služi ovdje običnom riječi *now*, već ističe pojам jakom perifrazom *in position* (u ovom položaju). Regbi da je to izbjeglo i njemačkom i talijanskom prevodiocu, kad obojica tu riječ izostavljaju.

³⁾ May fall (da ne šune) nema ni Šlegel ni Ruskoni.

⁴⁾ U Talijanca nema ovoga stiha.

Jago.

Gospodaru,

Ja se d'jelim.

[Upućuje se].

Otelo.

Rašta sam se vjenčō? —

Nema sumne, ovaj pošten čoek
 Zna i vidi više, mnogo više¹⁾
 No što kaže. —

Jago [vraća se].

Vojevodo dragi,

Ja bih htio, ja bih rad Vas molit,²⁾
 Da taj posō ne dubete duble;
 Pustite ga vremenu. Pravo je,
 Da pridrži Kas'je svoju službu,
 (Jer je zajsto vrlo dobro vrši);
 A 'no ipak, ako li ste vojni,
 Držite ga malo još daleko:
 Tako ćeće i nega upoznat
 I negove pûte. Vi pazite,
 Da li Vaša supruga Vas tiska,
 Jurišeći jako i žestoko,
 Da ga opet u službu primite;
 To bi mnogo značilo. Među to,
 Promislite, da sam u svom strahu
 Bio odveć rvan (kô što imam
 Dobrih tvrdâ bojat se da jesam),
 Pa nemojte nevjernom je c'jenit:
 To Vas moļu, časni gospodaru.

Otelo.

Ti se ne boj za moje vladaće.

Jago.

Jošte jednom ja se od Vas d'jelim.

[Odlazi].

Otelo.

Taj je čoek uzoran pošteňak,
 A poznaje opitnjem duhom
 Sve tančine ljudskog djelovańa. — —
 Nađem li te, moj sokole, divljam,
 Pa lijepo da su uze tvoje
 Same niti moga milog srca,

¹⁾ I ovo jestetičko ponavljańe („mnogo više“) izostavljala Talijanac bez nužde.²⁾ I would, I might entreat you (ja bih htio, ja bih rada Vas molit). Drugi optativ izostavljala Nijemac.

A 'no éu ti ozviždati „s bogom!“
I pustit te, da za vjetrom letiš
I da išteš na sreću plijena.¹⁾ — —
Jer sam crnac, valda, i jer nemam
Onaj laki nauk razgovora,
Što imadu bizgíći, jà zato,
Jer nagińem k úvali godištâ — — —
No to dosta nije — — Ona ode! — — —
Prevaren sam! — a utjeha moja
Mora od sad biti: mrzjeti je! — — —
Ojl! ovo je ženidbe proklestvo:
Moći svojim zvat te néžne stvore,
A nèmoći i pohote níhne! — — —
Rade biti gubavica žaba,
Pa hlapovim tamnice živjeti,
Nego imat u stvoru, što lubiš,
Jedan nugô, kim se drugi služe.
To je ipak kuga velikašâ;
Oni maće poveđâ imadu,
Nego čelad s reda; to je usud,
Neukloniv usud, poput smrti;
I jur onda ta rogata kuga
Ukobi nas, kad smo tek u klici. — — —
Dezdemona dolazi.

[Ulazi Dezdemona i Milka].

O Bože!

Ako li je ona nevijerna,

¹⁾ Ova je komparacija uzeta iz sokolaštva. Sokoli su bili uvježbani da love one ptice, koje bi lovac ugledao i htio imati. Ovaj bi tada pustio sokola da leti na plijen proti vjetra, jer, ako bi letio za vjetrom, ne samo što ne bi sokô gonio onu stanovitu pticu, na koju ga je bio lovac napustio, već bi *iskao na sreću plijena* i teško bi se kada vratio svome gospodaru. Sokoli, koji bi se tako u lovnu ponijeli, zvali su se *divli*. — Otelo uporeduje Dezdemonu lovačkom sokolu, što pristaje i onome vremenu i onijem običajima. To je uporedeće Ruskoni izostavio, dok ga je savjesni Nijemci pridržao, i ako je pri tome sklopotao, jednu do druge, tri okrupne pogreške: 1). *I 'd whistle her off* nije: *los geb' ich dich*, nego: ja éu joj ozviždat „s bogom“; 2). *and let her down the wind* nije: *fleug hin in alle Lüfte*, nego: i pustiú je da leti za vjetrom; i napokon 3). *to prey at fortune* nije: *auf gutes Glück*, nego: da traži plijena na sreću.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
Onda ti se samim sobom rugaš,¹⁾ —
No ja ne ēu vjerovati.^{**)}

Otelo. Ha! Ha! Meni nevijerna! Meni! —

Jago. Česa? Što je? Stanite, vojvodo!

Otelo. Iskidaj se! Bježi! Ti si mene
Udario na muke. — Kunem se,
Da je bole bit prevaren mnogo,
No o tome i malo obaznat.

Jago. Što, gosparu?

Otelo. Što sam ja ēutio
Od ne tajnih, razbludnijeh ura?²⁾
Ni štetovô, ni sumñô, ni vidô,
Tvrdo spavô svake noći redom,
Slasno jeo, prost i ves'o bio
Nit bi našô Kasijeve luce
Na ne usnam: Porobljeni čoek,
Ako ne zna da mu je oteto,
Nemoj reć' mu, i pokraden nije.

Jago. Ovo ēuti do srca me tiče.

Otelo. Ja bih srećan bio, da vas tabor
I pratežni ludi i sva vojska³⁾

¹⁾ Talijanac je krivo shvatio smisao: il Cielo stesso è complice della sua perfidia.

^{**)} Ovo je drugi izostavljeni ustrižak, a broji svega jedno 50 stihovâ.

Dezdemona gubi ubručić — prvi ljubavni dar svoga muža, još od vremena kad su se gledali. Taj ubručić nahodi Jagova žena, Milka, i predaje ga Jagu. Na ovom neznatnom ukradenom prijedmetu Jago gradi proti Dezdemone ogromnu kulu laži i potvorâ, koju tek ko-načna katastrofa dramata može u prah oborit.

Do kraja Pojave dva su lica: Otelo i Jago.

³⁾ *Wlat sense had I of her stolen hours of lust?* (koje čustvo imao sam ja od nezinijeh ukradenijeh ura bludnosti?) nije nemački tačno: *Was ahnet ich von ihren stillen Lüsten?* a talijanski je sasvijem naopako: Qual sentimento aveva io delle ore che ella mi tolse col suo delitto?

⁴⁾ *Pioners* = pratežni ludi, biva: „vojnici, koji su nosili pratež (prt|agu)“, a ta je vrst vojnikâ bila od svakoga prezrena, kao *naj gora furda*. — Ni-jemac: Troßhub. — Ruskoni izostavljaju to i još koješta, što više ne ēu ni biležiti.

Ne se slatkim nasladiše t'jelom,
 Tek da o tom što obaznô n'jesam.
 O, sad nav'jek miru srca s bogom!
 S bogom pokoj! S bogom perjanice
 I ponosni boju, što no stvaraš
 Častohleple krepošću! Oj s bogom!
 S bogom i ti, níštajući końu,
 I ti trublo, te se zvekom oriš,
 I ti bubínu, te požižeš srce,
 I ti svirlo, te prodireš uho,¹⁾
 I ti dični st'ježe i sve gizde,
 Veličanstvo, bahatost i sijaj
 Slavnog rata, i vi, smrtne sprave,
 Čije grdno odjekuje žvalo
 Užas-buku vječnog Zevsa, s bogom!
 Otelo je rabotat dokončô. —

Jago: Je l' moguće? — Gospodaru mili, — — —
 Otelo. Rádi, hujo, isporavit meni,
 Da je moja ljubovnica kurva,
 To mi rádi i daj vidnu tvrđu,

[Hvata ga za grlo]

Jà spasa mi ludske vječne duše²⁾)
 Bole da si paščem rodio se,
 No s' izvrgò mom zbuđenom b'jesu.³⁾
 Dotole smo dakle zabroždili?
 Otelo. Daj mi vidjet, jà daj take tvrđe,
 E očitost ne bude podnosit
 Niti vlâsi, niti zakućice,
 Da objesiš o nój ciglu sumúu,
 Jer inako, jao si ga tebi!

¹⁾ *The ear-piercing fife* nije muntrer *Pfeifenklang*, nego: svirla, koja prodire uho. — U Talijanca nema o tome traga.

²⁾ Ovdje je razlika među quarto-izdaњem i folio-izdaњem: ovaj ima *mine... soul* (moja... duša), onaj *man's... soul* (ljudska... duša). Nijemac i Talijanac drže se prvog; ja drugog, jer je prilika, da je pjesnik htio iznijeti opreku među *pasjom* dušom i *ljudskom* dušom.

³⁾ *Wak'd wrath* (probudeni bijes). U Nijemaca je samo *Grimm*; u Talijanea: *tremenda collera*.

Jago. O moj mili, dični vojevodo! — — —

Otelo. Ako si mi ženu potvorio

I na muke mene razapeo,

Nigda više ne moli se Bogu,

Odreci se svakog milosrđa.

Na strahote strahotu nastoji,

Djeluj tako, da nebesa plaču

I da vás svjet ostane zapašen,

Jer ne možeš k osudešu svome

Ništa dodat od ovoga veće.

Jago. O nebesa! O milosti božja,

Ti me štiti! — Jeste li Vi čoek?

Imate li duše i razbora? —

Ostaj s bogom! Uzmi moju službu. — —

O nesrećna beno, koja lubiš,

Da pretvoriš pošteće u porok: —

O nakazo od ovoga svjeteta!

Ded upaniti, upamti, o svjetete!

Nije zdravo bit iskren i pošten. —

Hvala Vama na ovom probitku!

Prijateja ne će ljubit veće,

Kad me ljubav tim uvredam peče.

Otelo. Nemoj; stani: ti b' imo bit pošten.

Jago. Mudar biti, to bi imo biti,

Jer je pošten luda, koj' premaši

Kud u nišan gađa.¹⁾

Otelo. Svemira mi!

Ja cijenim, žena mi je vjerna,

I opeta cijenim, da nije;

Ja cijenim, ti si čestit čoek,

I opeta cijenim, da n'jesi.

Hoćeš tvrdâ, hoću. Neno ime,

Negda čisto kô D'janino lice,

Sad je gnušno, crno, poput moga. —

Ako li je užetâ i nožâ

¹⁾ To je u Ruskonija: ... poichè l'onesta è un male che uccide chi se ne adorna.

I zadušnih bujica i vatre¹⁾
I otrovi, ja to podn'jet ne ēu. —
Kami da sam uvjeren!

Jago. Gosparu,
Sada viđu, strast Vas crvotoči,
Pa se kajem, da Vas na to nagnah. —
Vi bi rada uvjerenim biti?

Otelo. Radbih? Otkud! Hoću.
Jago. I možete.

Ali kako? Kako uvjerit se?
Jal' bi htjeli, Vi, kô i kresavac,²⁾
Tu izbulit ovolike oči?
Gledati je, gdjeno on je šika?

Otelo. Smrt i pakô! O!
Jago. Bilo bi, zajsto,

I potrudno i dugo, ja mislim,
Dovesti ih na ovaki palog.
Nos' ih vraže, kad bi igda moglo
Smrtno oko, osim nihovijeh,
Spaziti ih gdje se rabotaju!
E, pa onda? Kako ēemo? Što ēu?
Gdje bi Vama našo uvjereña?³⁾
Nije možno to očima vidjet,
Upaleni da su kako jarci
I žestoki kako i opice
I kô vûci⁴⁾ posvedi slani⁴⁾
I budale i nesmotreñaci,
Kô što glupost učini te pjanim.
A 'no ipak, velu, ako sumňa⁵⁾,
Ili jake prilike — što vòde
Pravcem ravno istini na vráta —
Uvjerit Vas mogu, ja ih imam.

¹⁾ Ruskoni izostavlja: „zadušnih bujica“.

²⁾ *The supervisor* — kresavac, *ruffiano*, *Kuppler*. — Ovu riječ izostavlja i Nijemac i Talijanac.

³⁾ Ovoga stiha nema u Talijanca.

⁴⁾ I jednako nema u noga ni ovijeh dvaju zadnjijeh stihova.

⁵⁾ Tako isto ni „velu“.

- УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИБЛИОТЕКА
- Otelo. Daj mi žive tvrde da je kriva.
Jago. Take službe n'jesu mi po cudi;
No kad sam se u to uprtio,
Nutkan čustvom i ludim pošteńem,
Nije kuda, već i napr'jed iti. —
Tu sam skoro s Kasijem ležao,
A jer Zub mi grdno dod'jevaše,
N'jesam mogô nì staka zatlati.
Ima ljudi tako slabog duha,
Te brblaju spéci svoje posle:
Tako Kas'je; čuh ga u snu zborit:¹⁾
„Pazimo se, Dezdemono slatka;“
„Podržimo tajnu našu lubav!“
A po tome, gospodaru, stade
Za ruku me dipat i stiskat je
I vikati: „O sladani stvore!“
I sipat me vatrenom ejevolini,
Kô da trga iz kor'jena lupce,
Štono rastu na usnicam mojim;
I tad nogu na bedro mi metnu,
Paka stade uzdisat i ljubit
Te povika: „O prokleta sudbo“,
„Sto je tebe darovala crncu!“
O grdobe! Grdobe!
- Otelo. No česa?
Jago. On to nije veto samo sn'jevô.
Otelo. Al' to kaže čin, što već se zbio.
Jago. Teška sumňa, i ako je sanak,
Može služit da učvrsti tvrde,
Koje sobom utvrđuju slabo.
Otelo. Ja éu svu je na komade razn'jet.
Jago. Otkud! Otkud! Budite oprezni:
Ne vidimo još nikakva djela;
Ona može još poštena biti. —
Nego samo recite mi ovo: —

¹⁾ In sleep I heard him say (u snu ja čuh ga govorit). Tu se je, za čudo i
bez nužde, Nijemac odalečio od matice: Im Schlafse seufzter. — Talijanac
je tačan.

Spaziste li ikad koji rubac
U rukama svoje Dezdemone,
Vas išaran jagodam?

Otelo. Ja glavom
Dao sam joj takav jedan rubac:

To je bio moj naj prvi darak!

Jago. N'jesam znao; ali takav rubac,
(Uvjeren sam, da je Vaše žene),
Vidio sam danas u Kasija,
Gdjeno nime otire si bradu.

Otelo. Ako li je onaj — — —

Jago. Ako li je,
Jali onaj jali drugi koji,
Što je nezin, to govori proć ne
Sa onijem drugijem tvrdama.

Otelo. O, to roba! Kami da imáde
Četrdeset tisućâ životâ!
Jedan sami prem ubog, prem slab je
Za osvetu moju. — Sada viđu:
Istina je. — — Gledi amo, Jago:
Svu tu moju pustu ljubav puham —
Nå! ovako — u jajer i òde!') — —
Skoči-der se, oj osveto crna,
Iz duboke iz pećine svoje!
Oj ljubavi, ustupi-der krunu
I pr'jestole nasilničkoj mržni!

Jago. Nabuhnite ovim trhom, grudi,
Jer je ono od jezikâ zmijskih!

Jago. Stišajte se, molim Vas.

Otelo. O krvi,

Jago. krvi!

Strpite se, veļu;

Možda ēete još se predomislit.

¹⁾ Talijanski je prijevod ovdje leksikalno loš, a jestetički grdan: . . . e mira, Cassio, come con solo un soffio io mi libero del mio folle amore, mira come io me ne privo.

Otelo. Nigda, Jago.***) Moje krvne mîsti
 Ne ée nikad u vihornom kroku
 Nit' s' osvrnut nit' se natrag vrnut
 K néžnom čustvu, dok ih ne proguta
 Zamašita i puna odmazda. —
 [Klekne]
 Onoga mi mramornoga neba,¹⁾
 S dužnom poštom pred zakletvom svetom,
 Sad tu dajem svoju r'ječ u zaklad.

Jago. Ne'te jošter ustati. —
 [Klekne]

Svjedočite
 Vi na nebu svedj goruće sv'ječe,
 Vi počela okolò nas svuda,
 Svjedočite, kako ovdje Jago
 Osveštuje djela svoga uma,
 Svoje ruke i svojega srca
 Uvr'jedenom Otelu na službi:
 Što mi godir zapovidjet bude,
 Ja éu nèga od milošte slušat,
 Pa ma kakvo da je krvno djelo.

***)) Ovaj je monolog u prvom izdańu Šekspirovih djelâ onakav, kakav sam ga preveo; u poznijem umetnuta je, odma iza prve tačke, jedna komparacija, što bi bole bilo da je nema, jer ne stoji ni u jestetičkom ni u dramatskom pogledu. Je li ili nije li to uporodene Šekspirovo, to je drugo pitaњe; a da li bi moglo biti, to je opet treće. Svakako je fakat, da je Philemone Holland, god. 1601, preveo na engleski Plinijevu Povjest Prirode, a u poglavju 97-om ove kníge nahodi se: „I pontijsko more neprestano teče i srće u Propontid, ali se nikad ne vraća natrag u Pontus.“ Pošto je Otelo napisan god. 1602, mogao je Šekspir iz pomenute kníge crpsti ideju za svoju komparaciju.

I Šlegel i Ruskoni prevode inkriminovani passus; prenijeúu ga dakle i ja, dajbudi u bilješci, jer u tekstu, zajsto, ne zaslužuje mjesta.

Otelo. Nigda, Jago. Kô pontijsko more,
 Kom oseka nikad ne potisne
 Silen tijek i bujicu mraznu,
 Nego struji bespatiha naprijed
 U Propontid i u Helesponat,
 Tako isto moje krvne misli . . . i t. n.

¹⁾ By yond' marble heaven (tako mi onog mramornog neba) prevodi Nijemac: beim krystall'en Aether, a Talijanac: dinanzi a quel Cielo immutabile.

- УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
- Otelo. Ja pozdravljam tvoju ljubav, Jago,
Ne ispraznim harnosti riječma,
No prijaćem blagodara punim.
I odma će na posō te nagnat:
Nek u tri dñi od tebe dočujem,
Da već Kas'ja u životu nije.
- Jago. Moj prijatelj svoj je v'jek dokončao:
Svršeno je, i po Vašoj želi;
Ali dajte, neka ona živi.
- Otelo. Daj je k vragu onu bludnu smucku!
Daj je k vragu! -- Hod' na stranu sa mnom.
Red s' uklonit, da mi je dobavit
Koju stvarcu, što prekosí brzo:
To za onu lijepu hudobu. —
Ti si sada mojim namjesnikom.
- Jago. Ja sam Vama na vijeke odan.
(Odlaze).

З Н А К .

— Из Ничеовог „Заратустре“. —

Пошто ноћ прође, скочи Заратустра с ложнице, опаса се, па изађе из своје пећине, јуцајо и јак као сунце које се иза мрачних брегова помаља.

„О велика звијездо, кликну он, дубоко ѿко среће, шта би била сва срећа твоја, да немаш оне којима свијетлиш!

„И кад би они остали у појатама својим, док ти већ будан долазиш, дариваш и дијелиш: како би се на то гњевио поносни стид твој! Хâj! још спавају ти виши људи, док сам ја већ будан: то нијесу моји прави другови! Не чекам ја њих у мојим брegovима. Ја хоћу к моме дјелу, ка дану моме: ал' они не разумију знаке мага јутра, њих не буди ход мој.

„Они још спавају у мојој пећини, и сан се њихов још опија мојим чаробним пјесмама. Ал' ухо, које на ме пази, ухо које слуша, немају они.“

То је рекао Заратустра своме срцу, кад сунце грану: питајући погледа у вис, јер бјеше чуо више себе оштри поклич свога орла.

„Хâj! повика он у вис, тако ми се допада, то приличи мене. Животиње су моје будне, јер сам ја будан.

„Орао ми је будан, па слави сунце као и ја. Орловским канџама маша се за нову сјевестност. Ви сте моје праве животиње; ја вас љубим. Ал' још ми нема правих људи!“

То рече Заратустра. Кад изненада осјети где безбројне тице круже и облијеђу око њега, — а лепршање толиких крила и врвљење око његове главе било је тако велико, да је морао очи склонити. И заиста као да је неки облак над њим пао, облак стријелâ, који се над новим душманом осуо. Но гле, ово бјеше облак љубави и то над једним новим пријатељем.

„Шта је то са мном?“ мишљаше Заратустра у своме зачубеном срцу, и спусти се лагано на један велики камен пред пећином. Али, док је он махао рукама око себе, бранећи се од њежних птица, гле, њему се деси још њешто чудније: непримјетно завуче прсте у неку густу топлу гриву, и истога часа заори се пред њим дуга блага рика лавовска.

„Знак долази“, рече Заратустра, и срце му се преобрази.

И заиста, кад настаде видно око њега, крај његових ногу лежала је једна жута снажна животиња, која приљубив главу на његова колјена не одмицаше од њега, као пашче које је свог стараг господара понова нашло. А и голуби бјеху исто тако издашни у љубави као и лав, и свакога пута кад би му више носа прхнули, лав би климну главом, зачудио се и при том насмијао,

На све то рече Заратустра само једну ријеч: „Моја су дјеца близу, дјеца моја“ — и одмах умуче. Ал' срце му се бјеше разлило, и из очију му капљаху сузе и влажиле руке. Ни на шта се више није освртао, сједио је ту непомичан, не бранећи се ни од самих животиња. Голуби су облијетали око њега, падали на његова рамена, милујући му сиједе власи, и не осијећаху ни мало умора од њежности и радосног клицања. Снажни лав пак лизаше једнако сузе са његових руку, рикаше и бојажљиво мұкаше.

Све је то трајало дуже или краће вријеме, јер у истини, за такве ствари на земљи нема ни мало времена. У пећини Заратустровој бјеху се већ пробудили виши људи и намјештаху се у редове да му изађу на сусрет и да га поздраве; јер пробудивши се не нађоше га у својој средини. Још не бјеху стигли ни до самог излаза, а лупа њихових ногу бјеше већ напоље допрла. Када лав то чу, страшно се убезекну, окрену се од једном од Заратустре, па скочи с бијесном риком на пећину. Виши људи, чувши рику лавовску, дрекнуше сви као из једног грла, устукнуше, и за тренут ока их нестаде.

Заратустра пак, глух и туђ за све што се око њега забива, подиже се, погледа зачућено око себе, запита срце своје, промисли се, и бјеше сам. „Шта то чух? проговори најзад тихо, шта то би са мном?“

И већ му се памћење врати, и једним махом појми све што се забило од јуче до данас. „Та овдје је камен, па поглади браду, на коме сам јуче јутру сједио; ту ми је врач пришао, а ту чух и први крик, који сам мало час чуо, велики крик биједе. О ви виши људи, та то бјеше ваша биједа — на вашу биједу хтио ме је навести и искушати: „О Заратустра, рече ми он, дођох да те на твој посљдијеи гријех наведем.“

УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИБЛИОТЕКА
„На мој посљедњи гријех?“ викну Заратустра и љутито се насија на своје сопствене ријечи. — „Шта ми остале, до мој посљедњи гријех?“

— И још једном се Заратустра повуче у себе, сједе на камен, и премишљаше. У један мах скочи на ноге:

„Сажаљење, сажаљење с вишим људима!“ повика из свега гласа, и лице му постаде као хладна стијена. „Хâj! и то је имало своје вријеме! Мој бол и моје сажаљење — шта је до тога стало? Тражим ли ја срећу? Ја се бринем за моје дјело!

„Хâj! Лав је дошао, моја су дјеца близу, Заратустра је сазрео, мој час дође: — То је моје јутро, мој дан почиње: Хајд', дижи се, дижи се, моје велико подне!“ — —

То изрече Заратустра, па напусти своју пећину, ћојао иjak као сунце које се иза црних брегова помаља.

Превео с немачкога
Д. С. Шијаде.

OCJENE i PRIKAZI.

Vladoje S. Jugović: *Crteži. I.* Štamparija srpske kњizare M. Popovića. Novi Sad. 1904.

G. V. Jugović naumio je izdati svoje do sad po različnjem listovima pečatane pripovijesti, novele, slike i dr. pod natpisom *Crteži*, te je već prvu svesku i izdao.

Ova sveska od 33 stranice, formata velike osmine, sadrži dvije pripovijetke: jednoj je natpis „*l, u bav?*“, a drugoj „*Gospodin Načelnik*“, a obje su u glavnom lijepo, fine i graciozne, navlaš prva, „*Lubav?*“. Zar to zbića bješe *lubav?* — Malome Pavlu nije no samijeh sedam godina, i on je zađubljen; zađubljen je i do krajnosti u obijesnu Julku. Nemu je milači posestrima Olga, dopada mu se i ona, te s toga i otima od Julke lutku što je ona ugrabila od Olge, i srdi se na nju, sasvim da je *lubi*. Zdrav je to dječko, zdrav kao kremen, ali zarazna bolest kosi i zdravo isto kao i kržljavo, ... i boletica zahvati i male-noga Pavla. Još malo i on će „*kud za vazda gre se?*“ Za bo-lovača traži on Julku i pred samu smrt hoće da vidi svoju mladu. Olga mu je dovodi, ali ona se odmiče od Pavla, bježi, jer joj se čini odvratnim. Uzalud joj je on pružio ruke, ona ne će da ih prihvati; te joj on može kazati samo: „*Julkice, draga Julkice!*“ ... Pavle umrije a i Olga se razboli, pa se i prestavi. Sprovod bijaše obojici zajedno. Ali *lubav* je *lubav*: kad eksploduje ona se lako ne gasi, već bukti i plamti. Julka je pred kućom i gleda sprovod, i najednom se prene, te u jednu ruku pograbi lutku, koju joj je Olga darovala kad je k Pavlu na odar vodila, a u drugu cvijeća, te se zatrči put smrtnih kovčega: Olgici hoće da dade lutku, a Pavli cvijeće! Zastaje i plače, jer „je još mogla plakati — hvala Bogu!“

I sâm g. pisac, pripovijedajući ovu lijepu povijest dječije *lubavi*, zanosi se i igra u njoj i ulogu, dijeli i radost i žalost i veselje i sjetu s ovom nevinom, zađubljenom dječicom. G. Jugović pokazao se u ovoj pripovijeci pravijem slikarem.

Druga pripovijetka „*Gospodin Načelnik*“ nije kao prva ni po predmetu, koji je maće zanimiv od „*Lubavi*“, ni po izradi,

jer je maće dotjerana. Cak se može reći, da je „Gospodin načelnik“ razvučena i na nekijem mjestima dosadna pripovijetka. Pavao Sekulić, koliko god on bio „čovjek imućan, obrazovan, društven i...“, sve jedno izgleda kao kakav naš „polupismeni amerikanac“, koji sa svoje taštine i ambicije doživljuje svakojakijeh. U ovoj slici kao da se opaža neka ironija „odličnijem građanima“, kao što bješe Pavao Sekulić.

G. Jugović je mlad, talentovan pisac; od nega očekujemo još ertežâ, koji će — nadamo se — harmonijski sredeni podati tačnu, lijepu i umjetničku sliku.

Preporučili bismo g. Jugoviću, da veću pažnju obrati jeziku; osobito u drugoj pripovijeci moglo bi mu se na mnogo čemu zabaviti.

Frano V. Kulišić.

B I L E Š K E.

K n i ž e v n o s t .

Kao 7 knjiga „Srpske Dubrovačke Biblioteke“ izalo je ovo dana u Srpskoj Dubrovačkoj Štampariji u ukusnom izdašu III. kolo kniževnih slika i studija Marka Cara pod natpisom „Moje Čuvalištje“. U ovom kolu dolaze ove kniževne studije: Jovan Sundećić, Ljubomir P. Ne-nadović, Ljubomir Nedić, Medo Pucić (novo) i Nikola Tomazeo. Knjiga ima 190 str. velike 8-e i zapada 2 krune, s postom 2:30 k. Dobija se kod pomenute štamparije.

* * *

Radi slaboga odziva srpske omladine i naše čitalačke publike u opće, odbor za izdavaće djeła Ayde Karabegovića štampaće samo još drugu svesku njegovih pjesama, a čist prihod od knjiga, kako radi nemara ne može ni biti govora o spomeniku, ustupiće „Prosvjeti“ i „Gajretu“, dobrotvornim društvima u Herceg-Bosni.

* * *

„Srpski Književni Glasnik“java, da Ivo Vojnović spremja za Srpsko Narodno Pozorište novo dramsko djelo u stihovima „Smrt Majke Jugovića“. Predmet je uzet iz poznate sa svoje krasote srpske narodne pjesme o tom događaju.

* * *

Viktor Car Emin predao je upravi Hrvatskoga Pozorišta svoj novi dramat „Pred tuđim pragom“, kome je predmet, kako „Obzor“ piše, erpan iz života istarskih Hrvata. Isto pozorište povjerilo je jednome svome dramaturgu dramatizovanje Kumičićeve „Kralice Lepa“.

* * *

Uvažena italijanska smotra „Nuova Antologia“ u svesci od 16. avgusta donijela je Lazarevićevu pripovijetku „Na bunaru“ (Al pozzo) u lijepom prijevodu gdice Umberte Griffini. Nen je i prepjev Brankova „Hajduka“ (Il Bandito) u „La Nuova Rassegna“ (br. 7.-8.).

* * *

Pošlednja sveska smotre „La Nuova Rassegna“ donosi prijevod pjesme „Heronejski Lav“ (Il leone di Cheronea) hrvatskoga pjesnika Silvija

Krajičevića. Prevodilac je popuštač Preradovićeve „Lopudske Lirodice“, pjesnik St. Ilijić.

* * *

Dr. Josip Smodlaka napisao je u „Hrvatskoj Misli“ dragocjen prilog „Ostanci jugoslavenskih naseobina u dnoj Italiji“, biva utisci skupleni na mjestu o tragovima srpsko-hrvatskih nasejenika u italijanskoj pokrajini Campobasso, i to u selima Krùč, Filić i Mundimitar. U ovome članku, što je samo résumé opširnije radnje, koja će izaći o novoj godini, pisac dolazi do zaklučka, da porijetlo tih nasejenika važa tražiti negdje u primorju oko neretvanskoga ušća, a vrijeme selidbe staviti svakako prije polovine XV. vijeka, jer ta slavenska oaza ne pozna turskih elemenata u našem jeziku.

* * *

Mladi njemački književnik i poliglot F. Kircheisen nastoji pribратi sve spise, koji se tiču Napoleonove ličnosti, pojedinosti njegova života i njegove porodice, pa bi želio u svojoj definitivnoj „Bibliographie Napoléonienne“ nanzati i sastave u srpskoj i hrvatskoj književnosti. Poznato nam je, da se i u Dubrovniku mnogo pisalo o tome heroju, ako ništa imamo desetak satira proti njemu, pa bi dobro bilo, da kogod to opiše i pošale uredništvu biogradskoga „Dela“ ili neposredno pisecu u Ženevu (rue du Léman, 20).

* * *

„Ilustrovani Glasnik“ donosi, po pričaunu srpskoga knjižara Arse Pajevića, ovu skicu iz Zmajeva života. Zmaj, koji je inače bio vanredno skroman, jedared se kao dijete veselio jednoj svojoj uspjeloj pjesmi. Bila je to „Pjesma o pjesmi“, pa je zaželio, da mu je u prijevodu pošala velikomu franceskomu pisecu Viktoru Hugo. Prijatejlji mu tu žeju ispunio, a Hugo je, po tom, pisao više zanosnih pisama o pjesmi, koja mu je za čudo omilila.

* * *

Nekakav „kritičar“ u hrvatskom listu „Prosvjeti“ (br. 14.) piše u biješci o studiji „Vojislav Ilijć“, da je g. Begović „svakako prečerano kazao o Vojislavu, da je umjetnik kôsto nije ni jedan pjesnik u nas, kao što ih je u opće malo“. Pisecu te biješke nije milo ni Begovićovo priznaće, da hrvatski pjesnici — sjem rijetkih iznimaka — pišu slabije od srpskih, pa nastavlja, da su srpski „pjesnici i prozaiste prenatrpani grdnim lokalnim ekavskim i šumadinskim frazama, turcizmima, germanizmima i prostotama. Učene su pako mnoge srpske knjige upravo maškarade pune njemačkog stila i riječi tudinskih“. Više je no jasno, da pisac te biješke ne pozna ni iz daleka (a kamo li „izbliže“) srpsku književnost i njen narodni pravac, pa

će uz ovakove „filološke kritičare“ Ujevićeve „Dokonice“ i knjige nalik na njih još dugo čekati bijeli dan.

* * *

Њemački književnik Roda Roda, koji se od neko doba razmeće po bečkim novinama pišući o Srbima i Hrvatima, a i ne znajući potpuno srpski jezik, štampao je otrag malo vremena svoj prijevod Nušićeva „Kneza od Semberije“, pod natpisom „Der Gespan von Semberia“, tendenciozno izvrćući u prijevodu sve što je srpsko. Milo nam je, što je g. Milan Savić u bečkoj „N. Fr. Presse“ upozorio njemačku publiku na nakazni prijevod i očito izvrtanje istine.

* * *

Uprava Narodnoga Pozorišta u Biogradu, po odobrenju g. ministra prosvjetе, raspisala je stječaj za originalne komade iz srpske historije ili srpskoga života.

Za ovu cijel odredene su dvije nagrade prema vrijednosti djela: prva iznosi 70 od sto, a druga 30 od sto bruto prihoda prve predstave. Od druge predstave počevši pisac dobija tantijemu 15 od sto svakad kad mu se komad predstavlja.

Za djela osobene dramske vrijednosti, po jednoglasnoj ocjeni članova književno-umjetničkog odbora, daće se kao nagrada cio bruto prihod prve predstave, a počevši od druge izuzetna tantijema 25 od sto.

Djela mogu biti tragedija ili komedija, u prozi ili u stihu, u jednom činu ili u više.

Ona djela, međutim, koja ne bi ispušnjala veče, a zaslužuju jednu od tri pomenute nagrade, dobijaju 70 od sto, 50 od sto ili 30 od sto bruto prihoda po redu nagrada. Osim toga, od druge predstave počevši, donose redovnu tantijemu 15 od sto (osobena nagrada) i 10 od sto (prva i druga nagrada).

Primjeni komad uprava se obvezuje predstavljati u toku iduće sezone. Za cijelo to vrijeme pisac ga ne može ustupiti kome drugom pozorištu. U slučaju prarade pomenuti uslovi ne vrijede.

Rukopisi će se pôdñijeti upravi do 1 Maja 1905. god. anonimno, na uobičajeni način, ili pod imenom.

Rukopisi će biti pregledani do 15. Juna 1905. god. i rezultat biće odmah objavljen.

Listovi.

— U početku nove školske godine počeće u Biogradu izlaziti nov ilustrovan list za omladinu „Đačke Novine“. Urednik će biti prof. Vel.

Škole Živojin O. Dačić, a među književnicima, što su obećali svoju saradnju, sretamo imena Janka Veselinovića, Bože Kneževića i Jevte Stefanovića.

* * *

„Omladinski Glasnik“, list srpske akademske omladine, navršio je sedmom sveskom prvu godinu izlaženja. U naknadu za tri potoče sveske, uredivački odbor razaslao je pretplatnicima prvu knjigu „Omladinske Knjižnice“, izvrsno djelo universitetskog profesora i prijatelja omladine J. Payota: „Obrazovanje voje“ u dobru prijevodu prof. Vasa Stajića. Ta knjiga, koja nam je zbijala bila od prijeke potrebe, iznijeće dvadeset tabaka, a cijena joj je za nepreplatnike samo K. 240. Početkom nastajne šk. god. list će, po svoj prilici, izlaziti u Biogradu.

* * *

U Parizu je počeo izlaziti nov list „L'Union Danubienne“ (Podunavski Savez) kao organ srpske, bugarske i rumuške omladine, a u Beču će početkom oktobra izlaziti „Viđeňsky Merkur“ (Bečki Merkur), koji će imati u programu i rasprostiranje trgovачkih veza među južnim Slovenima i zemljama češke krune.

